

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 159.9

ЗВІТ (заключний)
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

**«Наукові та організаційно-методичні засади вдосконалення
діяльності психологічної служби і
психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти»
(державний реєстраційний номер теми № 0114U000414)**

Автори звіту:
В. Г. Панок,
В. Д. Острова,
А. А. Мельник.

2017

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
**УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ**

01032, м. Київ, бульвар Т.Шевченка, 27-А
Тел. (044) 252-70-11 e-mail: UCAP@ukr.net

УДК 159.9

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Українського НМЦ
практичної психології і соціальної
роботи, доктор психол. наук,
професор

_____ В.Г. Панок

**ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

«Наукові та організаційно-методичні засади вдосконалення
діяльності психологічної служби і
психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти»
(державний реєстраційний номер теми № 0114U000414)

Керівник теми НДР:
Директор УНМЦ практичної
психології і соціальної роботи
НАПН України, доктор психол.
наук, професор

_____ В.Г. Панок

Список авторів

ІБ	Загальні відомості (посада, вчена ступень, вчене звання)	Підпис	Частина звіту
В.Г. Панок	Директор, доктор психол.наук, професор		Вступ, Розділ 1, Висновки
В. Д. Острова	Старший науковий співробітник, кандидат психол. наук		Розділ 2, 3, 4
А. А. Мельник	Старший лаборант		Оформлення, Розділ 5, Реферат, Додатки

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 83 с., 2 таблиці, 3 рисунка, 71 публікація.

Об'єкт дослідження – діяльність психологічної служби системи освіти України.

Головною метою НДР є розробка методичного інструментарію вдосконалення організаційних засад діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти на основі проектно-технологічного підходу.

Методи дослідження – теоретичний аналіз проблеми та психологічний аналіз статистичних даних.

Основні наукові результати згідно з Технічним завданням і Перспективним тематичним планом на 2014-2016 р.:

Підготовка до видання:

1. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій за 2013-2014 навчальний рік

2. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій за 2014-2015 навчальний рік

3. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій за 2015-2016 навчальний рік

4. Довідник нормативно-правових документів психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти України

5. Методичні рекомендації керівнику навчального закладу щодо діяльності психологічної служби

6. Посібник «Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій»

7. Посібник «З досвіду проведення корекційної роботи практичного психолога і соціального педагога з дітьми з девіантною та деліквентною поведінкою»

8. Підручник «Психологічна служба»

9. Статті, тези конференцій.

Соціальний ефект упровадження результатів НДР: соціальним ефектом стане оптимізація роботи психологічної служби системи освіти України і системи психолого-медико-педагогічних консультацій, підвищення ефективності навчально-виховного процесу та захисту психічного здоров'я і соціального благополуччя усіх його учасників

Ключові слова: психологічна служба системи освіти; організаційно-методичні засади; вдосконалення діяльності; методи надання психологічної допомоги; технології практичної роботи; психологічна практика; корекційно-розвиткова робота

Умови одержання звіту: за договором, м. Київ, вул. Антоновича, б. 180, УкрІНТЕІ.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ.....	6
1.1. Спільна діяльність з МОН України	22
1.2. Інноваційна діяльність.....	30
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА.....	37
РОЗДІЛ 3. УПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПРАКТИЦІ ТА ЙОГО МОНІТОРИНГ	42
3.1. Узагальнена інформація про кількість упроваджених результатів НДР, отриманих упродовж звітного та двох попередніх років.....	42
3.2. Узагальнена інформація про цільові групи, методи, моніторингові заходи, інструменти моніторингу впровадження результатів НДР, завершених у 2016 р.	42
3.3. Оприлюднення наукових праць за завершеними НДР у електронній бібліотеці НАПН України, офіційному сайті установи та соціальних мережах; відстеження їх застосування	44
3.4. Впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова».....	45
РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВИХ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ.....	50
РОЗДІЛ 5. КІЛЬКІСНІ І ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПІДГОТОВЛЕНОЇ НАУКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	57
ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ.....	69
ДОДАТКИ.....	72
Додаток А. Інформацію про виконання Програми спільної діяльності МОН України та НАПН України на 2014-2016 рр.	72
Додаток Б. Упровадження результатів наукових досліджень	79

ВСТУП

Науково-дослідна робота «Наукові та організаційно-методичні засади вдосконалення діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти» має прикладний характер і виконана у відповідності до запитів та вимог практики надання соціально-педагогічної і психологічної допомоги всім учасникам навчально-виховного процесу в діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій (ПМПК). Змістом науково-дослідної роботи є розробка методичного інструментарію для забезпечення фахової роботи практичних психологів, соціальних педагогів і консультантів психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти в нових умовах реформування галузі.

В ході роботи над темою проведено всеукраїнські моніторинги:

- Розвиток психологічної служби системи освіти в усіх регіонах України (щорічно);
- Стан та розвиток психологічної служби у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації (щорічно);
- Діяльність працівників психологічної служби з надання допомоги постраждалим внаслідок окупації Криму і бойових дій на Сході України;
- Ефективність функціонування психологічної служби та ставлення учасників НВП до результатів діяльності працівників психологічної служби;
- Молодь і протиправна поведінка.

Метою дослідження є розробка методичного інструментарію вдосконалення організаційних засад діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти на основі проектно-технологічного підходу.

Завдання науково-дослідної роботи в цілому:

1. На основі здійснення теоретичного аналізу проблеми та вивчення досвіду діяльності практичних психологів, соціальних педагогів і

консультантів ПМПК визначити найбільш актуальні напрями вдосконалення організаційно-методичного забезпечення системи психологічної служби і ПМПК.

2. Розробити процедури та методики здійснення моніторингу розвитку психологічної служби і ПМПК, методи визначення ефективності професійної діяльності працівників служби по окремих аспектах їх професійної діяльності і на основі цього провести емпіричні дослідження у визначених регіонах і навчальних закладах.

3. На основі одержаних результатів та вивчення передового досвіду діяльності фахівців підготувати посібники та інші методичні матеріали і організувати їх впровадження у практику роботи психологічної служби і ПМПК системи освіти.

Завдання за етапами виконання НДР:

I етап. Теоретико-емпіричне вивчення проблеми. Теоретичний аналіз проблеми вдосконалення діяльності психологічної служби і ПМПК та вивчення досвіду організаційно-методичного забезпечення. Організація і проведення емпіричного дослідження.

II етап. Дослідно-експериментальний. Обробка та узагальнення експериментальних даних і даних моніторингу. Розробка методик і методів вдосконалення організаційно-методичних засад діяльності психологічної служби і ПМПК. Апробація методик.

III етап. Узагальнюючий. Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи. Оцінка ефективності проведеного дослідження. Підготовка рукопису навчально-методичного посібника. Впровадження результатів дослідження. Підготовка підсумкового звіту.

РОЗДІЛ 1.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

На першому етапі науково-дослідної роботи відповідно до Технічного завдання фахівцями Центру проаналізовано теоретико-методологічні засади організації супервізійної підтримки в психологічній та психотерапевтичній практиці. Визначено, що для застосування в практиці діяльності фахівців психологічної служби варіанти розвиваючого напрямку супервізії, мають передбачати особистісний та професійний розвиток фахівця під керівництвом досвідченого наставника, за власною (індивідуальною) траєкторією професійного розвитку, що збігається з ідеєю спеціалізації фахівців психологічної служби системи освіти.

В процесі аналізу практики професійної підтримки фахівців психологічної служби в сучасних умовах було виокремлено декілька груп проблем, які значно знижують якість та ефективність такої роботи. Зокрема:

- відсутні програми підготовки (перепідготовки) супервізорів для роботи в психологічній службі системи освіти;
- проведення в рамках методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів супервізійних та інтервізійних груп найчастіше відбувається спорадично, безсистемно, без огляду на розвиток конкретного фахівця;
- ситуація, в якій опинились спеціалісти психологічної служби, зокрема, м. Києва після подій на Майдані у лютому 2014 року, виявила практичну відсутність серед досвідчених психологів фахівців, які здатні та готові для виконання роботи супервізорів;
- відсутні нормативно-регулюючі документи для організації роботи груп супервізії у психологічній службі системи освіти, а також організаційне та матеріально-технічне забезпечення.

Узагальнено матеріали діяльності психологів-консультантів, які надавали допомогу дітям та родинам вимушених переселенців зі Сходу

України, розроблено загальні рекомендації щодо проведення супервізійних сесій для фахівців, що працюють з вимушеними переселенцями. Рекомендації було апробовано на груповій супервізійній сесії «Проблеми допомоги дітям із родин переселенців» у м. Києві 09 жовтня 2014 р.

З метою оптимізації психолого-педагогічного супроводу навчальної діяльності дітей з порушеннями розвитку в різних умовах здобуття ними освіти визначено основні організаційно-педагогічні засади спрямованої корекційно-розвивальної діяльності асистента вчителя у інклюзивному освітньому закладі відповідно до нормативно визначеної регламентації їх діяльності. Здійснено теоретичний аналіз наукових джерел, нормативно-правових документів, що допомогло визначити функції асистента вчителя та кваліфікаційні характеристики зазначеної посади. Розпочато збір фактичних даних експериментальних навчальних закладів про необхідні види і форми підтримки таким фахівцем дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання: навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи; допомога у виконанні навчальних завдань; залучення учня до різних видів навчальної діяльності; участь у складі групи фахівців, розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку; оцінці досягнень дітей у всіх сферах розвитку.

Проаналізовано досвід Канади та Грузії щодо психолого-педагогічного і соціального супроводу неповнолітніх з девіантною поведінкою, узагальнено кращий національний досвід з організації психолого-педагогічного і соціального супроводу дітей з девіантною поведінкою.

З метою підвищення професійної компетентності спеціалістів психологічної служби у здійсненні психолого-педагогічного супроводу дітей з девіантною поведінкою апробовано інноваційний інструментарій по роботі з дітьми-правопорушниками «Форма оцінки і супроводу неповнолітньої особи». Розроблено проект картки психолого-педагогічного супроводу дитини з девіантною поведінкою. Фахівці Центру взяли участь в розробці та експертизі програм по роботі з девіантними підлітками «Подолання агресії»

та «Менеджмент емоцій».

На основі вивчення досвіду Київської, Львівської областей та м. Києва визначено основні напрями діяльності практичного психолога і соціального педагога дошкільного навчального закладу:

- попередження виникнення проблем розвитку дитини (порушення емоційно-вольової сфери, проблем взаємовідносин з однолітками, педагогічними працівниками, батьками);
- допомога (сприяння) дитині у вирішенні актуальних завдань її розвитку, навчання, соціалізації; психологічного забезпечення освітніх програм;
- допомога педагогам, батькам у створенні необхідних умов для гармонійного розвитку дитини;
- формування психологічної культури вихованців, батьків, педагогів.

Умовами ефективного психологічного супроводу дитини у ДНЗ є: застосування інноваційних технологій, створення чіткої організації роботи психологічної служби в дошкільному навчальному закладі, відпрацювання моделі супроводу дитини у співпраці працівників психологічної служби, вихователів і батьків.

З метою вдосконалення діяльності фахівців психологічної служби ДНЗ, ЗНЗ, ВНЗ I-II рівнів акредитації розроблено модель супроводу процесу адаптації дітей (учнів/студентів) до навчально-виховного процесу. Створено комплекс психодіагностичних методів вивчення цього процесу; розроблено, надруковано та розповсюджено серед цільових аудиторій методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу з дітьми (учнями/студентами) в період їх адаптації до навчального закладу, розроблено та надруковано методичні рекомендації щодо організації та проведення батьківських зборів та педагогічних рад. Застосування моделі психологічного супроводу адаптації дітей (учнів/студентів) до навчально-виховного процесу значно підвищило ефективність діяльності працівників психологічної служби.

В ході дослідження проаналізовано і узагальнено результати вітчизняних та зарубіжних науковців з проблеми підготовки старшокласників до професійного самовизначення. Проведено опитування 810 завідувачів та методистів обласних і районних центрів практичної психології щодо актуальних проблем, які виникають при здійсненні профорієнтаційної роботи у навчальних закладах. Найголовнішими визнані:

- необхідність вдосконалення методичного забезпечення психолого-педагогічного супроводу учнів;
- відсутність координації зусиль освітянських, управлінських структур, методичних служб, центрів зайнятості, фахівців психологічних служб у забезпеченні профорієнтаційної роботи в навчальному закладі;
- недостатня можливість системного викладання курсів, факультативів профорієнтаційного спрямування в навчальних закладах.

В рамках круглого столу «Сучасна професійна орієнтація: виклики часу, тенденції, підходи» 21 листопада 2014 р. проведено обговорення проблем, що пов'язані з професійним самовизначенням учнівської молоді, в тому числі і зумовлених актуальними змінами в житті країни. Відбувся обмін досвідом між науковцями та представниками психологічних служб різних регіонів країни, практичними психологами, соціальними педагогами, завідувачами та методистами обласних і районних центрів практичної психології, представниками громадських організацій. Визначено шляхи вдосконалення роботи працівників психологічної служби з підготовки старшокласників до професійного самовизначення.

На другому етапі науково-дослідної роботи відповідно до основних завдань теми НДР здійснено аналіз діяльності і розвитку психологічної служби системи освіти України у 2014-2015 навчальному році. Виокремлено як кількісні, так і якісні аспекти її функціонування.

Зокрема, на кінець 2014-2015 навчального року кількість спеціалістів психологічної служби становила 22705 працівників. У порівнянні з 2013-2014

навчальним роком кількість фахівців зменшилась на 1606 працівників. Водночас кількість фахівців психологічної служби в цілому по службі (без урахування Донецької та Луганської областей) збільшилась на 206 осіб. У цілому забезпеченість практичними психологами і соціальними педагогами в навчальних закладах України становить 54,48% від їх нормативної потреби.

Усвідомлення важливості та розуміння ролі і місця практичного психолога у навчальному закладі пояснює кращу забезпеченість навчальних закладів практичними психологами (14832 практичних психолога, що становить 57,89% від нормативної потреби), ніж соціальними педагогами (7047 соціальні педагоги, що становить 46,19% від нормативної потреби).

Суттєвим показником ефективності діяльності психологічної служби є зростаючий показник кількості звернень до відповідних спеціалістів. Так, протягом 2014/2015 навчального року працівниками служби було оброблено 1 538 837 звернень, що становить в середньому 7,8 звернення на 1 працівника на місяць. При цьому цей показник для практичних психологів становить 8,5 звернення на 1 працівника, для соціальних педагогів – 6,3 звернень на 1 працівника. З боку учнів було 52,6% запитів до працівників психологічної служби НЗ від числа всіх запитів, тобто майже половина. Протягом року до працівників психологічної служби звернулося 13,7% від загальної кількості учнів (з них 82,4% - до практичних психологів, 17,6% - до соціальних педагогів).

Основними причинами звернень до практичних психологів з боку учнів стали: проблеми стосунків з однолітками (23,2%), проблеми організації дозвілля (13,7%), проблеми взаємовідносин з батьками (12,9%). Основними причинами звернень учнів до соціальних педагогів стали: проблеми взаємовідносин з батьками (22,7%), проблеми стосунків з однолітками (14,0%), проблеми жорстокого поводження в школі та сім'ї (11,0%).

Звернень з боку батьків до працівників психологічної служби було майже вдвічі менше, ніж звернень учнів. Основними причинами звернень батьків до практичних психологів стали: травматичні події (15,9%), труднощі

адаптації дитини до НЗ (12,2%) та проблеми взаємовідносин у сім'ї та родині (12,1%). Основними причинами звернень батьків до соціальних педагогів стали: питання допомоги дітям та сім'ям, що знаходяться у складних життєвих обставинах (23,3%), проблеми правового характеру (15,5%), проблеми взаємовідносин у сім'ї та родині (15,3%).

З боку педагогів до працівників психологічної служби було 18,1% від загальної кількості запитів. При цьому до практичних психологів – 66,1%, до соціальних педагогів – 33,9%. Основними причинами звернень педагогів до практичних психологів стали: робота з сім'ями вимушених переселенців (33,7%), проблеми взаємовідносин у дитячому колективі (17,5%) та технології вирішення конфліктних ситуацій (15,9%). Основними проблемами звернень педагогів до соціальних педагогів стали: профілактика делінквентної поведінки учнів (23,6%), профілактика девіантної поведінки учнів (22,6%) та технологія організації безпечного життєвого простору (10,8%).

На виконання п.4.10 Плану заходів щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року, затвердженого наказом МОН України «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року» від 06.08.2013 р. №1106, у звітному році було проведено всеукраїнський моніторинг «Ефективність функціонування психологічної служби та ставлення учасників НВП до результатів діяльності працівників психологічної служби».

Згідно з розробленою процедурою у опитуванні взяли участь представники Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Івано-Франківської, Львівської, Сумської, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей. Усього опитано 13042 респонденти.

Аналіз отриманих даних дозволив зробити наступні висновки і визначити основні напрями підвищення ефективності діяльності психологічної служби.

Результати дослідження дозволяють констатувати недостатній рівень

усвідомлення керівниками навчальних закладів і установ значущості психологічної служби, ролі, що вона має відігравати у вирішенні актуальних питань реформування освіти.

Майже третина опитаних керівників районних/міських психологічних служб (33,2%) зазначила, що щодня або раз у тиждень залучається до виконання тих видів діяльності, які не пов'язані з виконанням посадових обов'язків. Серед практичних психологів, соціальних педагогів цей показник значно менший і становить 18,8%.

Проблемою залишається забезпеченість фахівців усім необхідним для виконання професійних завдань. Майже п'ята частина керівників районних (міських) психологічних служб (19,3%) зазначила, що такого забезпечення практично не має, серед практичних психологів, соціальних педагогів цей показник дещо вищий і становить 27,7%. Найбільшої допомоги фахівці потребують у підвищенні кваліфікації (50,3%), методичній підтримці діяльності (38,8%), забезпеченості технічними (48,1%) та методичними засобами (23,7%), супервізії, інтервізії (29,7%).

Найчастіше працівникам служби доводиться вирішувати такі питання як: проблеми взаємовідносин дітей/учнів/студентів з однолітками в групі/класі (24,8%) адаптація дитини до навчального закладу та проблеми у навчанні (по 20,6%), формування навичок здорового способу життя та питання психоемоційного розвитку (15,9% та 17,7% відповідно).

Більш ніж 96% опитаних педагогічних працівників у тій чи іншій формі співпрацюють із практичними психологами. Формами співпраці, які найбільше застосовуються, є «Психолого-педагогічні семінари і консилиуми, конференції, круглі столи» та «Консультаційна робота з учнями (вихованцями, студентами)». Значно менше застосовуються такі форми роботи як «Консультаційна робота з батьками» (3,25%), «Консультаційна робота з іншими педагогами» (1,05%).

Майже 96% опитаних педагогів у тій чи іншій формі співпрацюють із соціальними педагогами, але наявність посади соціального педагога у

навчальному закладі зазначили лише 62% респондентів. Форми співпраці, які найбільше застосовуються у взаємодії педагогів і соціальних психологів: «Консультації з учителями, батьками та учнями» та «Організація харчування та оздоровлення учнів (вихованців, студентів) пільгових категорій».

Існують значні відмінності у частоті спілкування як з практичним психологом, так і з соціальним педагогом різних категорій педагогічних працівників для вирішення навчально-виховних проблем: найчастіше обговорення нагальних проблем навчально-виховного процесу відбувається із адміністрацією навчальних закладів.

Більш ніж 90% опитаних педагогічних працівників звертаються до практичного психолога з пропозицією попрацювати з класом або окремими учнями (батьками), а з тих, хто не звертається, лише 1,7% у якості причини відмови зазначили низький рівень кваліфікації психолога та відсутність довіри до нього. Водночас до соціального педагога звертаються більш ніж 83% опитаних педагогічних працівників з пропозицією попрацювати з класом або окремими учнями (батьками), а з тих, хто не звертається, лише 1,35% у якості причини відмови зазначили низький рівень кваліфікації соціального педагога.

Значна кількість звернень з боку учнів, студентів, вихованців здійснюється саме до практичних психологів, а не до соціальних педагогів: серед 3657 опитаних респондентів до практичних психологів з різною періодичністю звертається 79% осіб, а до соціальних педагогів - лише 15% опитаних. У 33% навчальних закладах, де працюють соціальні педагоги, учні до них не звертаються, а у 52% закладах ставки соціальних педагогів відсутні.

Здійснено науково-методичний супровід діяльності психологічної служби ВНЗ III-IV рівнів акредитації. В результаті дослідження практики роботи психологічних служб ВНЗ III-IV рівнів акредитації визначено основні напрями підвищення їх ефективності, а саме:

- нормативно-правове забезпечення діяльності психологічної служби

ВНЗ (уніфікація положень про психологічну службу ВНЗ; перегляд штатних нормативів психологічної служби ВНЗ із урахуванням чисельності студентського та викладацького колективу; визначення статусу працівників психологічної служби (відповідність назв посад до переліку педагогічних і науково-педагогічних працівників згідно з чинним законодавством));

- визначення місця психологічної служби у структурі ВНЗ, зокрема, виведення її зі складу профільних факультетів та кафедр у зв'язку із роботою зі студентами та працівниками усіх підрозділів ВНЗ;

- покращання матеріально-технічної бази (сприяння створенню окремих кабінетів для соціально-психологічних тренінгів та індивідуальних консультацій згідно з вимогами до кабінетів психологів та ін);

- всебічне сприяння обміну передовим досвідом та інноваційними технологіями, підтримка організації науково-практичних масових заходів усіх видів.

У результаті вивчення кращого досвіду профорієнтаційної роботи працівників психологічної служби в навчальних закладах та аналізу результатів опитування директорів обласних центрів практичної психології і соціальної роботи з приводу організації профорієнтаційної роботи у навчальних закладах, виокремлено наступні напрями вдосконалення соціально-психологічного супроводу професіонального самовизначення старшокласників:

- вдосконалення нормативної бази для забезпечення профорієнтаційної роботи працівників психологічної служби та чіткого розмежовування обов'язків практичного психолога та соціального педагога;

- впровадження програмно-методичних комплексів для забезпечення професійного самовизначення учнів основної і старшої школи в умовах допрофільної підготовки і профільного навчання;

- запровадження сучасних інформаційних технологій профорієнтаційної роботи з учнями;

- створення чіткого алгоритму забезпечення координації зусиль

освітнянських, управлінських структур, методичних служб, центрів зайнятості, ВНЗ, професійних навчальних закладів, фахівців психологічних служб у профорієнтаційній роботі;

- удосконалення діагностичного матеріалу, який застосовують психологи для виявлення професійних нахилів учнівської молоді: відсутнє або недостатнє забезпечення практичних психологів комп'ютерними ліцензованими діагностичними програмами з профорієнтації для оптимізації діагностичного етапу роботи психолога та створення індивідуальних професіограм учнів-старшокласників;

- впровадження в профорієнтаційну практику школи сучасних методів роботи з батьками учнів старших класів.

Окремим важливим напрямом вдосконалення діяльності психологічної служби було науково-методичне забезпечення соціально-педагогічного супроводу дітей та родин, що опинились у складних життєвих обставинах (СЖО). Встановлено, що ситуація, яка склалася сьогодні, значно відрізняється від тих умов, на підставі яких було створено існуючі програми і методики супроводу дітей і сімей у СЖО. Це вимагає значних змін як у формуванні конкретних заходів, так й зміни методологічних підходів до супроводу дітей та родин, що потрапили у складні життєві обставини.

На підставі аналізу звітності практичних психологів та соціальних педагогів системи освіти у 2013, 2014 та 2015 роках виявлені головні потреби з боку як дітей та батьків із сімей, що опинилися у СЖО, так й з боку педагогів, які мали справу з такими сім'ями. Практики зазначили, що необхідно звернути особливу увагу на інформування батьків учнів та самих учнів про можливості психологічної служби системи освіти та функціональні обов'язки практичних психологів і соціальних педагогів у наданні такої допомоги; необхідно звернути увагу практичних психологів на питання допомоги сім'ям внутрішньо переміщених осіб (ВПО), сім'ям, що пережили травматичні події, питання взаємин учнів у колективах та питання, присвячені технологіям розв'язання конфліктних ситуацій; звернути увагу

соціальних педагогів на питання допомоги сім'ям, що опинилися у СЖО, вимушених переселенців, девіантної та деліквентної поведінки учнів, питання взаємин учнів та батьків, а також питання правового характеру як такі, що є причиною найбільшої кількості звернень.

У березні звітного року науковими співробітниками Центру було проведено всеукраїнський моніторинг діяльності психологічної служби системи освіти з проблеми психотравми, посттравматичного стресового розладу, методів їх психодіагностики та шляхів та засобів психотерапевтичної допомоги постраждалим.

Результати моніторингу показали, що основними цільовими групами, з якими працюють практичні психологи і соціальні педагоги, є: вихованці, учні, студенти усіх типів навчальних закладів, що були переселені з інших регіонів України; батьки і члени сімей переселених вихованців, учнів, студентів; діти і сім'ї учасників АТО; населення, що проживає у безпосередній близькості до зони бойових дій (Донецька і Луганська області); діти і сім'ї загиблих на Майдані, в АТО, інших бойових діях; діти і сім'ї поранених у бойових діях; діти-сироти і діти, що мають вади психофізичного розвитку, які були переселені; діти і дорослі, що не відвідують даний навчальний заклад; призовники і резервісти.

Загальна чисельність осіб, що одержали або продовжують одержувати допомогу від працівників психологічної служби, становить 214208, з них – більше 74 тисяч дітей, учнів, студентів, що були переселені з інших регіонів країни; більше 41 тисячі батьків і членів родин переселених дітей; майже 31 тисяча дітей і сімей учасників АТО; майже 23 тисячі населення (діти і дорослі), що проживає в зоні бойових дій; 2 тисячі сім'ї загиблих на Майдані і в АТО. У тому числі 8757 особам допомога надавалась на волонтерських засадах (у вільний від основної роботи час).

Найбільш поширені види допомоги, що надають працівники психологічної служби: індивідуальне і групове обстеження дітей і дорослих; індивідуальне і групове консультування; індивідуальна і групова

психотерапія; психологічна корекція негативних емоційних станів, страхів; адаптація до нових умов проживання і навчання; групові інтерактивні заняття, тренінги, «групи зустрічей»; налагодження системи комунікацій з органами соціального захисту, волонтерами, закладами охорони здоров'я, військовими частинами, місцевою адміністрацією та ін.

За результатами виконання НДР у 2014-2015 роках з 2016 р. розпочато нову тему НДР «Науково-методичні засади надання соціально-педагогічної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових конфліктів» (номер держреєстрації № 0116U002432).

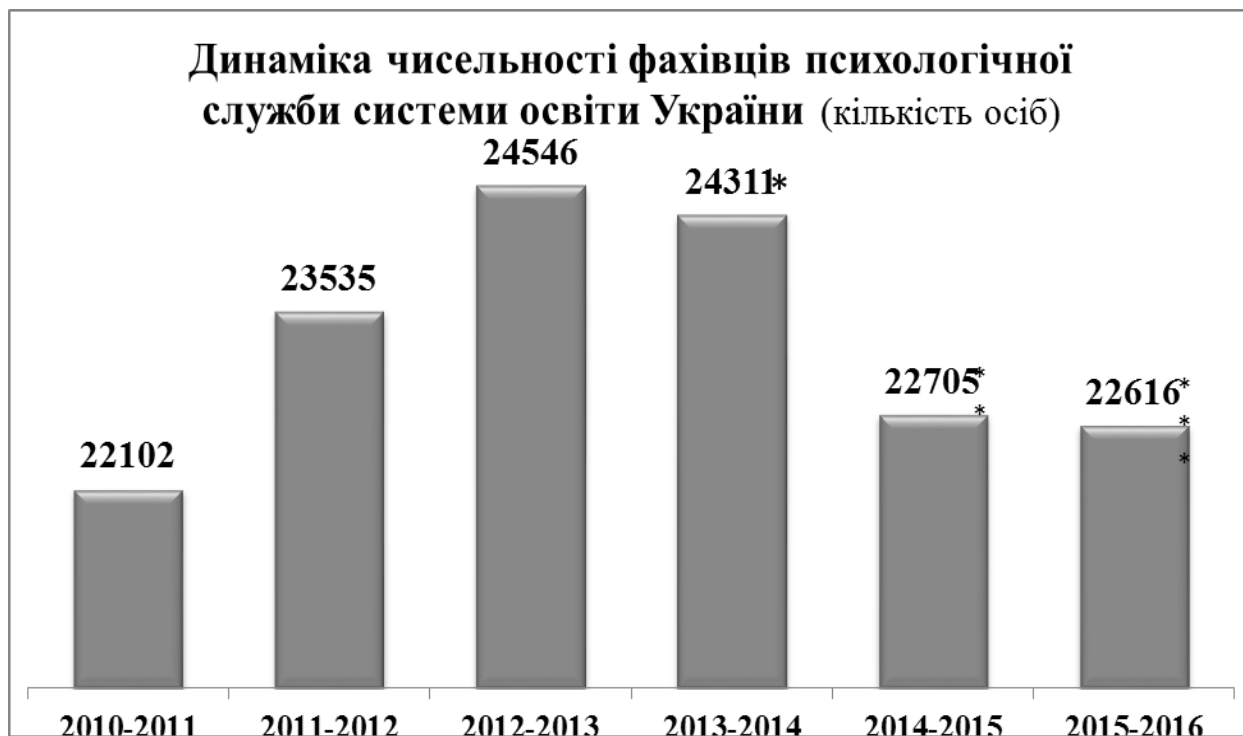
На третьому етапі виконання НДР відповідно до основних завдань здійснено аналіз діяльності і розвитку психологічної служби і ПМПК системи освіти України у 2015-2016 навчальному році. Проведено щорічний моніторинг розвитку психологічної служби.

За результатами моніторингового дослідження, станом на червень 2016 року в системі освіти налічувалось 22 616 працівників, що на 89 осіб менше ніж у попередньому навчальному році. Серед них: 14780 – практичних психологів навчальних закладів, 7054 – соціальні педагоги, 782 – працівники районних (міських), обласних центрів психологічної служби системи освіти та методисти методкабінетів відповідного рівня (див. рис. 1.1).

На кінець 2015-2016 н.р. в цілому по країні усі типи навчальних закладів забезпечені практичними психологами на 57,33% (було 56,67%). Збільшився показник забезпеченості навчальних закладів соціальними педагогами, він становить 48,45% (було – 47,36%).

Суттєвою проблемою залишається значний дефіцит ставок практичних психологів і соціальних педагогів відносно затверджених нормативів чисельності. Особливо гостро він відчувається у закладах освіти, які знаходяться в сільській і гірській місцевостях. Так, наприклад, якщо у містах відсоток забезпечення практичними психологами навчальних закладів складає в середньому по Україні 70-80 %, то у сільській місцевості всього від 20 до 40 %. Найнижчі показники забезпеченості практичними психологами

навчальних закладів по сільській місцевості мають Черкаська, Житомирська, Вінницька області (47-46%) та Херсонська і Тернопільська області (40%); соціальними педагогами – Львівська (37,2%), Миколаївська (32%), Закарпатська (31%), Донецька і Тернопільська області (26,1% та 23,6% відповідно).

Примітка:

* Без даних АР Крим і м. Севастополь.

** Без даних АР Крим, м. Севастополь, Мар'їнського та Ясинуватського районів Донецької області і тимчасово окупованих територій за всіма типами навчальних закладів та ВНЗ I-II рівні акредитації Луганської області та м. Києва.

*** Без даних АР Крим, м. Севастополь, тимчасово окупованих територій Донецької і Луганської областей та ВНЗ I-II рівні акредитації Луганської області та м. Києва.

Рис. 1.1. Динаміка чисельності фахівців психологічної служби системи освіти України

Загалом, найвищі показники забезпеченості навчальних закладів практичними психологами мають м. Київ (84,2%), Івано-Франківська (82,7%), Сумська (76,8%), Рівненська і Чернівецька області по 68,6%. Лідерами із забезпеченості соціальними педагогами є Черкаська область (73,8%), м. Київ (70,1%), Київська та Івано-Франківська області (69,8% та 68,7%) (див. рис. 1.2.).

**Забезпеченість фахівцями психологічної служби
відповідно до нормативів чисельності по регіонах**
(у порівнянні з минулим навчальним роком, у %)

Рис. 1.2. Забезпеченість фахівцями психологічної служби відповідно до нормативів чисельності по регіонах

Варто відзначити позитивні тенденції в забезпеченості працівниками психологічної служби закладів професійно-технічної освіти. Забезпеченість ставками практичних психологів міських ПТНЗ у звітному році склала по системі в цілому 80,1 %, а сільських – 62,4 %. Забезпеченість соціальними педагогами дещо нижча і складає загалом: по міських ПТНЗ – 53,5%, по

сільських – 32,1 %.

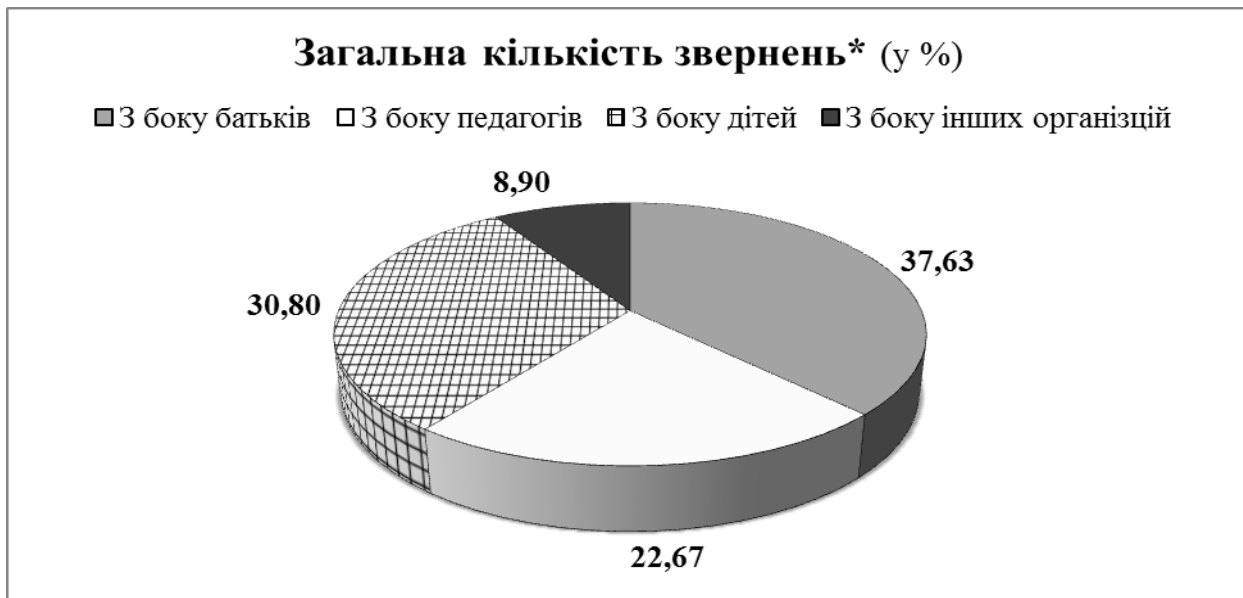
Визначено низький рівень забезпеченості ВНЗ I-II рівнів акредитації практичним психологами і соціальними педагогами. Так, із наявних сьогодні 560 навчальних закладів такого типу посади практичних психологів уведені до штату тільки у 268, то ж відсоток забезпеченості складає 46,7%, соціальних педагогів – 12,1%. Очевидно, керівництво цих ВНЗ і деякі обласні керівники іще не до кінця розуміють важливість роботи працівників психологічної служби саме з цим контингентом студентів. Особливо це стосується профілактики протиправної поведінки, конфліктів, формування навичок здорового способу життя, адаптації внутрішньо переміщених осіб до умов навчання, надання допомоги дітям учасників АТО і т. ін.

За останні роки спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення посад працівників психологічної служби у дошкільних навчальних закладах комбінованого та компенсуючого типу, спеціальних школах (інтернатах) відповідно до нормативів чисельності. Так, у ДНЗ компенсуючого, комбінованого та інтернатного типів, центрах розвитку дитини забезпеченість практичними психологами складає 73,88%, а соціальними педагогами – 52,68% (у містах відповідно 76,14% і 60,1%, у сільській місцевості 32,83% і 32,89%). У школах-інтернатах для дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку, соціальної допомоги, санаторних школах, школах соціальної реабілітації загальна забезпеченість практичними психологами складає 96,35%, а соціальними педагогами – 61,63%.

Результати дослідження свідчать, що впродовж 2015-2016 н.р. до працівників служби надійшло 3 014 130 звернень, що становить в середньому 13,8 звернень на 1 працівника на місяць (див. рис. 1.3).

Серед питань, з якими батьки зверталися до практичних психологів, найбільш вагомими є: проблема стосунків дитини з однолітками та адаптація до нового колективу (21,07%), готовність до навчання та труднощі у навчанні (18,77%), вікові та індивідуальні особливості розвитку, проблеми самооцінки дитини (8,76%). Батьки зверталися до соціальних педагогів з

питань допомоги дітям та сім'ям у СЖО (34,86%), проблеми стосунків дитини з однолітками та адаптації до нового колективу (11,16%), профілактики шкідливих звичок, проблем залежностей та формування навичок ЗСЖ (8,25%).

Рис. 1.3. Кількість звернень до фахівців психологічної служби системи освіти України

Основними причинами звернень педагогів до практичних психологів є: питання, що пов'язані з асоціальними проявами у поведінці учнів (13,36%), готовність до навчання та труднощі у навчанні (11,68%) і вікові та індивідуальні особливості розвитку, проблеми самооцінки дитини (11,25%). Основними проблемами звернень педагогів до соціальних педагогів є: питання допомоги дітям та сім'ям у СЖО (26,21%), питання, які пов'язані з асоціальними проявами у поведінці учнів (13,65%) і психологічний клімат педагогічного колективу (10,11%).

Перші позиції серед звернень учнів (студентів) до практичних психологів обіймають: проблема самовдосконалення, розвитку власних здібностей і компетенцій (21,65%), проблема професійного самовизначення (12,47%) та проблема стосунків з однолітками (12,41%). Щодо звернень до соціальних педагогів, то найбільш актуальними проблемами тут є: проблема самовдосконалення, розвитку власних здібностей та компетенцій (22,84%),

питання допомоги дітям та сім'ям у СЖО (12,40%) та проблема професійного самовизначення (11,20%).

За результатами виконання НДР визначено *пріоритетні напрями* вдосконалення діяльності психологічної служби і ПМПК системи освіти:

- покращання методичного забезпечення діяльності працівників служби, у першу чергу – засобами ІТ-технологій;
- створення місцевими органами управління освітою необхідних організаційних умов для роботи працівників служби в умовах децентралізації;
- психологічне і соціально-педагогічне забезпечення та супровід інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- підвищення психологічної готовності випускників до зовнішнього незалежного оцінювання («година психолога» у 11 класі);
- допомога у вирішенні проблем адаптації дітей до навчального закладу, покращанні шкільної дисципліни та запобігання конфліктам в учнівських колективах;
- налагодження ефективної міжсекторальної та міжвідомчої взаємодії із спеціалістами відповідних служб;
- оновлення нормативної бази діяльності психологічної служби з урахуванням положень Концепції Нової української школи.

1.1. Спільна діяльність з МОН України

Протягом звітнього періоду розроблено та подано до відповідних департаментів МОН України наступні **проекти нормативно-правових та розпорядчих документів**:

1. Лист МОН України від 20.03.2014 р. №1/9-165 «Про деякі питання атестації соціальних педагогів»;
2. Лист МОН України від 08.04.2014 р. № 3/3-9-503-14 «Про аналітичний звіт щодо діяльності психологічної служби системи освіти за 2013-2014 навчальний рік»;

3. Лист МОН України від 24.04.2014 р № 1/9-222 «Щодо обстеження для встановлення віку дитини, яка залишилась без піклування батьків та потребує соціального захисту»;

4. Лист МОН України від 25.07.2014 № 1/9-374 «Стан та особливості діяльності психологічної служби системи освіти у 2014-2015 навчальному році»;

5. Лист МОН України від 30.07.2014 р. №1/9-385 «Методичні рекомендації щодо проведення бесід з учнями загальноосвітніх навчальних закладів з питань уникнення враження мінами і вибухонебезпечними предметами»;

6. Лист МОН України від 24.09.2014 р. №1/12-6709 «Про виконання листа Секретаріату Кабінету Міністрів України від 22.09.2014 р. №35463/1/1-14 до листа Адміністрації Президенту України від 18.09.2014 р. №03/1-01/347»;

7. Лист МОН України від 24.09.2014 р. №1/12-6710 «На виконання листа Секретаріату Кабінету Міністрів України від 22.09.2014 р. №35463/1/1-14 до листа Адміністрації Президенту України від 18.09.2014 р. №03/1-01/347»;

8. Лист МОН України від 29.09.2014 р. №1/9-498 «Щодо впровадження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення»;

9. Лист МОН України від 27.10.2014 № 1/9-556 «Про проведення Всеукраїнського Форуму практичних психологів «Практична психологія на службі суспільства»;

10. Лист МОН України від 28.10.2014 р. №1/9-557 «Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодію з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей»;

11. Лист МОН України від 17.11.2014 № 1/9-596 «Про сприяння впровадженню заходів щодо соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми, які мають високий рівень стресу»;

12. Лист МОН України від 23.07.2015р. № 1/9-347 «Про забезпечення фахівцями та пріоритетні напрями діяльності психологічної служби системи освіти у 2015-2016 навчальному році»;

13. Лист МОН України від 29.04.2015 № 1/9-219 «Про проведення Всеукраїнської семінар-наради завідувачів (директорів) центрів (кабінетів) психологічної служби системи освіти»;

14. Лист МОН України від 09.06.2015 р. №1/9-284 «Про навчальну програму та спецкурс для підвищення кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів з проблеми «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у дітей»;

15. Лист МОН України від 13.08.2015 № 1/9-389 «Про проведення опитування»;

16. Лист МОН України від 24.09.2015 № 1/11-924 «Щодо сприяння впровадженню заходів із психосоціальної допомоги»;

17. Лист МОН України №1/9-442 від 17.09.2015 «Про оптимізацію діяльності працівників психологічної служби»;

18. Лист МОН України від 06.04.16 № 1/9-176 «Про розвиток психологічної служби системи освіти»

19. Лист МОН України від 20.07.2016 р. № 1/9-383 «Про забезпечення навчальних закладів практичними психологами і соціальними педагогами та організацією у 2016-2017 н.р. належного психологічного супроводу учасників навчально-виховного процесу»;

20. Проект Наказу МОН України «Про затвердження картки психолого-педагогічного супроводу дитини з девіантною поведінкою»;

21. Проект Наказу МОН «Про приведення існуючих нормативних документів у відповідність до норм Положення про психологічну службу системи освіти України»;

22. Пропозиції щодо удосконалення Типових штатних нормативів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації;

23. Проект листа МОН України «Щодо психологічної профілактики

суїцидальних тенденцій в учнів та студентів»;

24. Проект Положення про експертизу психологічного, соціально-педагогічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в системі освіти (супровідний лист УНМЦ практичної психології і соціальної роботи від 19.05.2016 р. № 70);

25. Пропозиції щодо змін нормативів чисельності практичних психологів і соціальних педагогів, які працюють у різних типах навчальних закладів (лист Центру від 16.05.2016 р. № 67).

Важливою частиною діяльності наукових співробітників лабораторії є **виконання наказів МОН України.**

Впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми для дітей та учнівської молоді «Сімейна розмова»

На виконання п. 9. Плану заходів з виконання у 2016 році Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року (Розпорядження КМУ України від 23 серпня 2016 р. № 590-р), п. 4.6. Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року (Наказ МОН України від 06.08.2013 р. № 1106) та листа МОН України від 30.09.2016 р. №1/9-515 «Про проведення інформаційно-освітньої роботи щодо запобігання поширенню тютюнокуріння, наркоманії та вживання алкогольних напоїв серед дітей, учнівської та студентської молоді» Центром було забезпечено організаційну і методичну підтримку щодо впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми для дітей та учнівської молоді «Сімейна розмова». Підготовлено та розповсюджено оновлене видання:

1. Інформаційно-освітня протиалкогольна програма «Сімейна розмова» : метод. комплекс / кер. авт. кол. Панок В. Г. ; авт. кол. Вієвський А. М., Лепеха К. І., Лунченко Н. В. та ін. – К. : ТОВ «Видавництво «Діалог Пресс»», 2016. – 164 с.

2. Сімейний щоденник для сімейної розмови / кер. авт. кол. Панок В. Г.

; авт. кол. Вієвський А. М., Лепеха К. І., Лунченко Н. В. та ін. – К. : ТОВ «Видавництво «Діалог Пресс»», 2016. – 108 с.

Дана програма впроваджується на базі 13 регіонів (Донецькій, Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Чернігівській, Черкаській, Чернівецькій, Харківській, Херсонській областях та м. Києві). Головна мета програми – формування здорового способу життя, свідомого ставлення до вживання алкогольних речовин, налагодження взаємодії між батьками та дітьми в ході виконання спільних завдань.

В пілотних областях реалізація програма передбачала проведення вхідного/вихідного анкетування дітей, проведення презентаційних заходів для батьків, педагогів, впровадження циклу занять для дітей, проведення соціальних ініціатив, спрямованих на формування здорового способу життя.

Впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» у 2015-2016 навчальному році підтвердило її ефективність щодо формування у підлітків навичок здорового способу життя, попередження шкідливих звичок та ризикованої поведінки.

За результатами моніторингу ефективності програми (у дослідженні взяли участь 6389 учнів з 6 регіонів України) констатовано позитивні зміни у когнітивній (набуття нових знань), емоційно-вольовій (зміна настанов та ставлень) та поведінковій сферах особистості підлітків. Так, зросла кількість учнів, які усвідомлюють ризик виникнення алкогольної залежності в юному віці та шкідливість вживання слабоалкогольних напоїв (в середньому на 7% та 6% відповідно від загальної кількості респондентів). Майже на 18,5% збільшилася кількість підлітків, які ставляться до вживання алкоголю як до ризикованої поведінки, що може призвести до проблем. На 10,5% зросла кількість учнів, що схильні ігнорувати рекламу алкогольних напоїв, та майже на 7% – що вирішили зовсім відмовитися від вживання алкоголю.

Наказ МОН України від 06.08.2013 р. № 1106 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо розвитку психологічної

служби на період до 2017 року»

На виконання Наказу МОН України від 06.08.2013 р. № 1106 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року» Центром було зібрано та проаналізовано інформаційні матеріали обласних психологічних служб системи освіти щодо виконання наказу. Підготовлено аналітичну довідку про стан виконання Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року та надіслано до Департаменту професійної освіти МОН (Лист Центру від 30.06.2016 р. №90).

На виконання пп. 4.9 та 5.4 Наказу МОН України від 06.08.2013 р. № 1106 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року» розроблено і **видано**:

Методичні рекомендації: Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктній та постконфліктний період : [метод. ред.] / авт. кол.: Н. В. Лунченко, В. Г. Панок, Т. П. Рєпнова та ін. ; [заг. ред.: В. Г. Панок, Н. В. Лунченко]. – К. : МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. – 84 с. – ISBN 978-966-137-014-1 та Правила безпеки та можливості отримання допомоги у період конфлікту в Україні : [метод. рек.] / авт. кол.: В.Л. Андреєнкова, Т.В. Войцях, Л.Г. Ковальчук та ін. ; [упор.: В.Л. Андреєнкова, Н. В. Лунченко]. – К. : Агентство «Україна», 2014. – 48 с. – ISBN 978-966-137-023-3.

На виконання п. 4.10 «Проведення щорічних всеукраїнських моніторинрів серед учасників навчально-виховного процесу» Наказу МОН України від 06.08.2013 р. № 1106 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року» та Листа МОН України від 13.08.2015 р. № 1/9-389 «Про проведення опитування» Центром проведено всеукраїнське опитування школярів, студентів ВНЗ I-II р.а. на тему «Молодь і протиправна поведінка». Отримані результати свідчать про поширеність конфліктів, явищ дискримінації, насильства в умовах навчального закладу. Ситуація

ускладнюється загальним емоційним напруженням в суспільстві, воєнним конфліктом на сході країни, великою кількістю внутрішньо переміщених осіб.

За результатами моніторингу виокремлено найбільш дієві засоби і форми організації профілактичної роботи з учнями та студентами щодо зниження показника правопорушень, злочинів. Окремим питанням є розбудова Шкільних центрів примирення (служб порозуміння), яке повинно у наступному році стати обов'язковим компонентом діяльності навчального закладу. За результатами моніторингу в 2016 році необхідно розробити і проводити низку програм психосоціальної підтримки дітей, в тому числі переміщених із зони АТО, профілактики дискримінації за територіальною ознакою.

Наказ МОН України від 30.12.2009 року №1248 «Про покращання соціально-педагогічного і психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах III-VI рівнів акредитації»

На виконання наказу МОН України від 30.12.2009 року №1248 «Про покращання соціально-педагогічного і психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах III-VI рівнів акредитації» Центром були зібрані і проаналізовані звіти вищих навчальних закладів України за 2015-2016 навчальний рік щодо наявності та стану діяльності психологічної служби. Аналіз інформації свідчить про те, що на теперішній час у психологічних службах ВНЗ майже відсутні ставки соціальних педагогів (лише 4 з 15 ВНЗ). Частково функції соціальних педагогів виконують практичні психологи, соціально-педагогічний супровід навчально-виховного процесу здійснюється не в повному обсязі – лише окремі види робіт з обмеженою кількістю студентів, за відсутності методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Основними проблемами для студентів, які були зазначені у звітах, це: адаптація до навчання і до нового колективу, особисті (інтимні взаємини), міжособистісні стосунки у студентському колективі, особливості

міжособистісної комунікації з ровесниками; організація власної навчальної діяльності.

Значна кількість звернень керівництва ВНЗ до фахівців психологічної служби і тематика цих звернень свідчать про те, що керівництво вищих навчальних закладів розглядає психологічну службу як структуру, тісна співпраця з якою сприяє оптимізації навчально-виховного процесу. Типовими зверненнями з боку керівництва ВНЗ є: психологічний супровід інноваційних технологій, проведення соціально-психологічних досліджень, визначення соціально-психологічного клімату в колективах, анкетування та опитування з актуальних проблем організації навчально-виховного процесу, проведення заходів щодо розв'язання гендерних проблем в освіті, профілактика шкідливих звичок та залежностей, адаптація молодих спеціалістів тощо.

Аналіз інформації щодо соціально-психологічних досліджень, які здійснює психологічна служба ВНЗ, дозволяє зробити висновки, що основними напрямками соціально-психологічних досліджень (скринінгів, моніторингів) є наступні:

1. Соціально-психологічна адаптація студентів до умов навчання у ВНЗ;
2. Соціально-психологічний клімат у колективах ВНЗ;
3. Дослідження мотиваційної і професійної спрямованості студентів, ціннісної сфери;
4. Оптимізація взаємодії викладацького складу та студентів;
5. Емоційна сфера особистості студентів (діагностика депресивних станів, психоемоційної стійкості тощо).

Майже відсутні дослідження щодо побутових умов студентів, розповсюдження Інтернет-залежності, різних видів насильства і протиправної поведінки тощо.

Аналіз одержаної інформації дозволив виокремити ряд нагальних проблем у розвитку психологічної служби у ВНЗ III-VI рівнів акредитації в цілому. Подальший розвиток психологічної служби у ВНЗ III-VI рівнів

акредитації потребує наступної допомоги:

1) організаційно-нормативної – документального визначення організаційної і функціональної структури психологічної служби, статусу її працівників (відповідність назв посад до переліку педагогічних і науково-педагогічних працівників згідно з чинним законодавством, тижневе навантаження, норми витрат часу на основні види діяльності, форми звітності, тривалість щорічної відпустки, атестація тощо);

2) фінансової – визначення і забезпечення джерел фінансування та матеріально-технічного забезпечення діяльності психологічної служби;

3) науково-методичної – надання науково-методичних рекомендацій щодо форм, методів та змісту діяльності практичних психологів та соціальних педагогів з урахуванням актуальної соціальної, політичної та економічної ситуації, у якій перебувають всі учасники навчально-виховного процесу – студенти, викладачі, батьки;

4) інформаційної – обмін передовим досвідом та інноваційними технологіями, організація науково-практичних конференцій та семінарів.

За результатами дослідження було підготовлено та надіслано аналітичну довідку про результати щорічного моніторингу діяльності психологічної служби вищих навчальних закладів III-IV р.а. до Департаменту вищої освіти МОН України (Лист Центру від 15.11.2016 р. №153). Також дані моніторингу були також опубліковані окремим розділом у підручнику «Психологічна служба».

В період виконання НДР співробітники лабораторії прикладної психології освіти виконували Програму спільної діяльності МОН України і НАПН України на 2014-2016 роки. Результати діяльності лабораторії представлено у Додатку А.

1.2. Інноваційна діяльність

Новітні педагогічні і психологічні освітні технології, розроблені в ході виконання науково-дослідної роботи:

2016

1. Методика діагностики стану сформованості у старшокласників спрямованості на майбутній професійний успіх, автор І.І. Ткачук.

Методика розроблена відповідно до визначених критеріїв сформованості у старшокласників спрямованості на майбутній професійний успіх а саме: узгодженість можливостей особистісного розвитку і соціально заданої реалізації в обраній професійній сфері; дієвість і стійкість наміру виконувати профорієнтаційну діяльність згідно з нормативно визначеним стандартом; сформованість умінь та важливих якостей, необхідних для організації, рефлексії та регуляції власної профорієнтаційної активності. Методика складається з апробованих анкет, опитувальників та тестів, містить авторські анкети «Вміння та важливі якості, необхідні для профорієнтаційної діяльності» та «Моє уявлення про особистий професійний успіх».

Опубліковано: Ткачук І. І. Формування у старшокласників спрямованості на майбутній професійний успіх : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «теорія і методика виховання» / Ткачук Ірина Іванівна – Київ, 2016. – 20 с.

2. Методика формування у старшокласників спрямованості на майбутній професійний успіх, автор І.І. Ткачук.

Методика розроблена та апробована з метою активізації пізнавально-пошукової сфери старшокласника для узгодження можливостей його когнітивно-особистісного розвитку і соціальної реалізації у визначеній професійній сфері. Методика складається з курсів профорієнтаційного спрямування «Професійний успіх: стратегія руху» та «Професійний успіх: проект діяльності» для учнів 10–11 класів, варіативного модуля «Професійний успіх: напрями самовдосконалення» (цикл практичних і самостійних робіт для вивчення індивідуальних особливостей старшокласників і визначення напрямів їх саморозвитку), робочого зошита для старшокласників та «Щоденника вибору професії».

Опубліковано: Ткачук І. І. Формування у старшокласників

спрямованості на майбутній професійний успіх : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «теорія і методика виховання» / Ткачук Ірина Іванівна – Київ, 2016. – 20 с.

3. Сімейний щоденник для сімейної розмови, автори: В.Г. Панок, А.М., Вієвський, К.І. Лепеха, Н.В. Лунченко, Ю.А. Луценко, В.Д. Острова, Н.В. Сосновенко. Розроблено з метою профілактики вживання алкоголю та інших шкідливих звичок у підлітковому віці шляхом організації та інтенсифікації спілкування батьків з підлітками. Містить структуровану та адаптовану для підліткового віку інформацію, вправи для підлітків, вправи для батьків, вправи для спільного виконання та обговорення.

Опубліковано: Сімейний щоденник для сімейної розмови / кер. авт. кол. Панок В. Г. ; авт. кол. Вієвський А. М., Лепеха К. І., Лунченко Н. В. та ін. – К. : ТОВ «Видавництво «Діалог Пресс»», 2016. – 108 с.

4. Технологія впровадження програми «Сімейна розмова», автори: В.Г. Панок, Н.В. Лунченко, Ю.А. Луценко, Н.В. Сосновенко. Розроблено з метою ефективного поширення впровадження програми на всеукраїнському рівні. Здійснюється шляхом проведення методичних семінарів за схемою: «наукові працівники Центру – обласні центри практичної психології і соціальної роботи – тренери програми – практичні психологи та соціальні педагоги навчальних закладів».

5. Технологія оцінки ефективності програми «Сімейна розмова», автор: В.Д. Острова. Мета – оптимізація впровадження програми як на рівні навчального закладу, так і на всеукраїнському рівні. Розроблено Google-форми вхідного та вихідного опитування, що дозволить уникнути похибок у одержанні інформації та підрахунках та вдосконалити проведення моніторингів.

Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах Науково-методичною комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді Науково-методичної ради з питань освіти і науки України (протокол №3 від 04.10.2016 р.)

Опубліковано: Інформаційно-освітня протиалкогольна програма «Сімейна розмова» : метод. комплекс / кер. авт. кол. Панок В. Г. ; авт. кол. Вісвський А. М., Лепеха К. І., Лунченко Н. В. та ін. – К. : ТОВ «Видавництво «Діалог Пресс»», 2016. – 164 с.

2015

1. Модифікація методики «Тест двадцяти висловлювань» М. Куна і Т. Мак-Партленда, автор В.Д. Острова.

Модифікація здійснена та апробована з метою визначення рівня складності та диференційованості актуальної та проспективної ідентичності у студентському віці. Описано застосування для зменшення впливу суб'єктивних індивідуальних відмінностей, що пов'язані з рівнем когнітивної складності та особливостями семантичного простору респондентів, “коефіцієнту проспективності” як узагальнюючого математичного показника відношення кількості проспективних ідентичностей до кількості актуальних ідентичностей особистості.

Опубліковано: Острова В. Д. Проспективна ідентичність як чинник соціально-психологічної адаптації студентської молоді: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Острова Вікторія Дмитрівна. – К., 2015. – 193 с.

2. Навчальна програма та спецкурс для підвищення кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів з проблеми «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у дітей», за заг. наук. ред. В.Г. Панка

Дану програму освітньої діяльності та спецкурс розроблено з метою забезпечення розвитку професійної компетентності працівників психологічної служби та підготовки їх до здійснення психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу дітей та їхніх родин, які опинились у складних життєвих обставинах, зменшення соціально-психологічних наслідків психічної травми, забезпечення сталого доступу до отримання психологічної допомоги.

Програму затверджено листом МОН України від 09.06.2015 р. № 1/9-284 та оприлюднено на офіційному сайті МОН України

3. Програма спецкурсу «Організаційно-правові аспекти діяльності психологічної служби системи освіти: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти».

Опубліковано: Організаційно-правові аспекти діяльності психологічної служби системи освіти: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти / Березіна Н. О. , Бондарчук О. І., Панок В. Г., Лунченко Н. В. ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2015. – 36 с.

2014

1. Наскрізна програма практик фахової підготовки студентів спеціальності 6.030103 Практична психологія, за ред. В.І. Бондаря, В.Г. Панка.

Опубліковано: Наскрізна програма практик фахової підготовки студентів спеціальності 6.030103 «Практична психологія» / упор. З.О. Гаркавенко (відп. ред.), І.В. Каськов, І.О. Лапченко, О.В. Летяк, О.Я. Митник, Т.В. Середюк, А.С. Шапошнікова; за ред. В.І. Бондаря, В.Г. Панка. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 78 с.

2. Модифікація методики «Мій настрій», автори Н. В. Сосновенко, А. І. Тінякова

Методика модифікована з метою визначення рівня адаптації дитини / учня до навчального закладу.

Опубліковано: Робоча книга працівника психологічної служби : [практ. посіб.] – Т. 1: Адаптація дітей (учнів / студентів) до навчально-виховного процесу / наук. ред. В. Г. Панок ; авт. кол. 1 т. : Н. В. Сосновенко, А. І. Тінякова. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 122 с. – ISBN 978-617-7118-09-0

3. Модифікація методики «Поведінковий портрет», автори

А. І. Тінякова, Н. В. Сосновенко

Методика модифікована з метою визначення рівня адаптації учня (студента) до навчально-виховного процесу.

Опубліковано: Робоча книга працівника психологічної служби : [практ. посіб.] – Т. 1: Адаптація дітей (учнів / студентів) до навчально-виховного процесу / наук. ред. В. Г. Панок ; авт. кол. 1 т. : Н. В. Сосновенко, А. І. Тінякова. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 122 с. – ISBN 978-617-71118-09-0

4. Методика інформованості учня/студента про організацію навчально-виховного процесу «Знання правил поведінки у навчальному закладі», автор А. І. Тінякова.

Авторська методика (опитувальник) розроблена та апробована з метою визначення рівня адаптації учня (студента) до навчально-виховного процесу.

Опубліковано: Робоча книга працівника психологічної служби : [практ. посіб.] – Т. 1: Адаптація дітей (учнів / студентів) до навчально-виховного процесу / наук. ред. В. Г. Панок ; авт. кол. 1 т. : Н. В. Сосновенко, А. І. Тінякова. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 122 с. – ISBN 978-617-71118-09-0

5. Адаптована методика «Шкала прийнятності» Н. В. Бахаревої, автори В. Г. Панок, А. І. Тінякова.

Методику адаптовано з метою дослідження соціально-психологічної складової адаптації дитини до дошкільного навчального закладу.

Опубліковано: Робоча книга працівника психологічної служби : [практ. посіб.] – Т. 1: Адаптація дітей (учнів / студентів) до навчально-виховного процесу / наук. ред. В. Г. Панок ; авт. кол. 1 т. : Н. В. Сосновенко, А. І. Тінякова. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 122 с. – ISBN 978-617-71118-09-0

Результати науково-дослідної роботи по темі представлено у першому в

Україні підручнику для студентів ВНЗ «Психологічна служба», у Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, в Інформаційно-статистичному збірнику за результатами роботи МОН України у 2015-2016 н.р. «Освіта в Україні (дошкільна, загальна середня, професійно-технічна)», опубліковано у ряді фахових та спеціалізованих видань, оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних масових заходах та у мережі Інтернет.

РОЗДІЛ 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА

Протягом 2014-2016 років співробітниками *Лабораторії прикладної психології освіти* здійснювалась експериментальна робота на наступних експериментальних майданчиках:

1. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова;
2. КЗ «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».
3. Середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №66 м. Києва.

Співробітники здійснювали роботу на експериментальному рівні структурного підрозділу підвідомчої установи НАПН України (3 експерименти) за наступними темами:

1. *Оновлення змісту, форм та методів проходження фахової практики студентами спеціальності «Практична психологія»* (Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова), термін експериментальної роботи 02.09.2013-31.12.2017 рр. Науковий керівник експерименту – директор Центру, доктор психологічних наук, професор В.Г. Панок.

У 2014 р. в ході експериментальної роботи відпрацьовано нові підходи до організації взаємодії випускових кафедр та баз практик (навчальні заклади системи освіти).

Підготовлено та видано навчально-методичний комплекс «Наскрізна програма практик» фахової підготовки студентів спеціальності 6.030103 «Практична психологія».

Організовано методичний семінар з питань організації та змісту навчально-виробничої практики студентів на базі Інституту педагогіки і психології.

У 2015 р. здійснено експериментальну апробацію навчально-методичного комплексу («Наскрізна програма практик» фахової підготовки

студентів спеціальності 6.030103 Практична психологія / упор. З.О. Гаркавенко (відп. ред.), І.В. Каськов, І.О. Лапченко, О.В. Летяк, О.Я. Митник, Т.В. Середюк, А.С. Шапошнікова; за ред. В.І. Бондаря, В.Г. Панка. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 78 с.) в ході проведення фахових практик студентів ВНЗ за спеціальністю «Практична психологія» на базі експериментальних майданчиків.

Узагальнено матеріали практик студентів ВНЗ за спеціальністю «Практична психологія» на базі експериментальних навчальних закладів (звіти студентів, викладачів, керівників баз практик) та підготовлено рекомендації щодо корегування змісту, форм та методів фахових практик.

Проведено науково-методичний семінар «Технологія оцінювання навчально-виробничої практики студентів спеціальності «Практична психологія» на базі експериментального майданчика НПУ імені М.П. Драгоманова за участі викладачів кафедр практичної психології, педагогіки та психології, практичних психологів навчальних закладів Шевченківського, Оболонського, Деснянського районів м. Києва, методистів районних НМЦ м. Києва, представників Українського НМЦ практичної психології та соціальної роботи НАПН України.

Розроблено алгоритм оцінювання успішності та результативності проходження студентами навчально-виробничої практики зі спеціальності 6.030103 «Практична психологія».

У 2016 р. здійснено експериментальну апробацію матеріалів підручника «Психологічна служба» на базі експериментального майданчика НПУ імені М.П. Драгоманова за участі викладачів кафедр практичної психології, педагогіки та психології.

З урахуванням результатів експериментальної апробації в текст підручника внесено зміни та доповнення.

Підручник: Психологічна служба : [Підруч.] / авт. кол. ; за наук. ред. В. Г. Панка. – К. : Ніка-Центр, 2016. – 362 с. розглянуто на засіданні та рекомендовано до друку рішенням Вченої ради НПУ імені

М. П. Драгоманова (протокол №5 від 22.12.2016 р.).

2. Організаційно-методичне та нормативно-правове забезпечення взаємодії методистів та практичних психологів (КЗ «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»), термін експериментальної роботи 18.02.2014 – 31.12.2016 рр. Науковий керівник експерименту – директор Центру, доктор психологічних наук, професор В.Г. Панок.

У 2014 р. відпрацьовано наступні інновації: авторська модель супроводу працівниками психологічної служби процесу адаптації дітей, студентів до навчально-виховного процесу; алгоритми взаємодії працівників психологічної служби з іншими органами і службами.

Результатами експериментального дослідження є:

- «Робоча книга працівника психологічної служби : [практ. посіб.] – Т. 1. Адаптація дітей (учнів / студентів) до навчально-виховного процесу» та «Робоча книга працівника психологічної служби : [практ. посіб.] – Т. 1: Адаптація дітей (учнів / студентів) до навчально-виховного процесу (2-е видання, виправлене та доповнене)»;
- навчальний семінар «Адаптація дітей, учнів, студентів до навчального закладу в діяльності психологічної служби» для працівників психологічної служби системи освіти;
- комп'ютерні програми для обрахунку результатів емпіричного дослідження успішності перебігу процесу адаптації дітей, учнів, студентів до навчально-виховного процесу;
- Лист МОН України від 28.10.2014 р. №1/9-557 «Про алгоритм взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодію з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей».

У 2015-2016 рр. проведено роботу щодо оптимізації документації практичного психолога та соціального педагога навчального закладу.

За результатами проведеної роботи розроблено: Журнал щоденного обліку роботи практичного психолога / соціального педагога : [метод. реком.] / за наук. ред. д-ра психол. наук В. Г. Панка ; упоряд. Н. В. Сосновенко, А. І.

Тінякова. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. – 126 с. – ISBN 978-617-7118-15-1

Журнал щоденного обліку роботи практичного психолога / соціального педагога є обов'язковою документацією практичного психолога і соціального педагога закладу освіти, у якому фіксуються усі види робіт згідно з нормативами витрат часу та напрямками діяльності.

Журнал впроваджено у діяльність фахівців психологічної служби системи освіти на всеукраїнському рівні (всього розповсюджено 5938 прим.).

Отримані в ході експериментального впровадження рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення взаємодії методистів та практичних психологів враховано у плануванні наукової діяльності Центру на 2017-2019 роки.

В межах експериментального впровадження Журнала у ЛОППО було проведено: навчально-практичний семінар «Методичне забезпечення пріоритетних напрямків діяльності психологічної служби системи освіти Львівської області на 2016-2017 н р.» (8 вересня 2016 р.) та семінар для практичних психологів ДНЗ «Форми і методи корекційно-розвивальної роботи практичного психолога» (22 вересня 2016 р.), на яких було приділено увагу оптимізації науково-методичного забезпечення діяльності психологічної служби в умовах децентралізації та побудові чіткої системи комунікацій.

3. Науково-методичне забезпечення діяльності практичного психолога ЗНЗ щодо роботи з педагогічним колективом (Середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 66 м. Києва.), термін експериментальної роботи 06.06.2014 – 31.12.2015 рр. Науковий керівник експерименту – науковий співробітник Сосновенко Н.В.

Відпрацьовано наступні інновації: алгоритм взаємодії працівників психологічної служби ЗНЗ та педагогічного колективу з метою забезпечення правової обізнаності учнів, отримання допомоги в період конфлікту та протидії торгівлі людьми.

Результатом експериментального дослідження є проведення наступних

масових заходів:

1. Педагогічна рада «Використання сучасних освітніх технологій в навчальному закладі», 26 березня 2015 р.
2. Виступ на батьківських зборах на тему: «Особливості професійного самовизначення учнів 9-х класів», 22 квітня 2015 р.
3. Виступ на нараді педагогічних працівників «Отримання допомоги в період конфлікту», 30 квітня 2015 р.
4. Тренінг «Протидія торгівлі людьми», 27 лютого 2015 р., 13 березня 2015 р.
5. Урок-бесіда «Порушення прав дітей: експлуатація та торгівля», 20 березня 2015 р.
6. Тренінг «Знання законів тебе захищає», 20 березня 2015 р.
7. Тренінг «Правові аспекти. Якщо ви в біді зверніться по допомогу», 20 березня 2015 р.
8. Конкурс «Скажи «Стоп» торгівлі людьми», 20 березня 2015 р.

РОЗДІЛ 3.

УПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПРАКТИЦІ ТА ЙОГО МОНІТОРИНГ

3.1. Узагальнена інформація про кількість упроваджених результатів НДР, отриманих упродовж звітного та двох попередніх років

Упровадження результатів наукових досліджень в освітню та інші сфери педагогічної практики є невід’ємною складовою діяльності Центру. Основними формами впровадження результатів планової прикладної науково-дослідної роботи, виконаної науковими працівниками лабораторії у 2014–2016 роках, було підготовка, видання та розповсюдження наступної продукції: підручник –1; посібники – 2; методичні рекомендації –1; довідкові видання – 4. За результатами завершеної теми розпочато нову НДР.

Результати дослідження були впроваджені на наступних об’єктах:

- органи державної влади та місцевого самоврядування – 28;
- підвідомчі установи НАПН України – 2;
- вищі навчальні заклади – 1;
- заклади післядипломної освіти – 9;
- інші установи, підприємства, організації – 9.

Впровадження проміжних і кінцевих наукових результатів, які отримуються в процесі виконання НДР, здійснюється шляхом їх широкого оприлюднення у наукових публікаціях, засобах масової інформації, електронних ресурсах, на масових наукових заходах тощо.

3.2. Узагальнена інформація про цільові групи, методи, моніторингові заходи, інструменти моніторингу впровадження результатів НДР, завершених у 2016 р.

В якості *цільових груп* моніторингу впровадження результатів НДР виступили: Міністерство освіти і науки України, управління (департаменти) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій,

регіональні інститути післядипломної педагогічної освіти, місцеві органи управління освітою, керівники навчальних закладів, педагогічні працівники, практичні психологи, соціальні педагоги системи освіти, консультанти психолого-медико-педагогічних консультацій, науковці, викладачі, студенти. користувачі електронних ресурсів.

Основними *методами* моніторингу стали: *огляд* наукових, навчальних, довідкових, періодичних фахових видань, електронних ресурсів, матеріалів міжнародних і всеукраїнських конференцій, інших науково-практичних заходів, документів і матеріалів, підготовлених із використанням результатів НДР, публікацій у ЗМІ, мережі Інтернет тощо, *збирання та опрацювання* статистичних даних.

В якості основних *інструментів* моніторингу були застосовані такі засоби: 1) збирання інформації за допомогою цілеспрямованого пошуку та контекстних запитів в мережі Інтернет, каталогах бібліотек тощо, використання лічильників відвідувачів на Інтернет-ресурсах, реєстр документів, які підтверджують впровадження тощо; 2) аналіз та узагальнення інформації про стан упровадження результатів НДР.

За завершеною у 2016 р. НДР отримано 19 довідок про застосування підготовленої за НДР планової звітної продукції від наступних об'єктів впровадження:

Інші установи, підприємства, організації

1. Навчально-методичний центр психологічної служби системи освіти Вінницької області

Навчальні заклади

1. Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

2. Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

3. Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

4. Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької ОДА

5. Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
6. Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
7. Інститут післядипломної освіти ХНУ імені Г. С. Сковороди
8. Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти
9. Черкаський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

3.3. Оприлюднення наукових праць за завершеними НДР у електронній бібліотеці НАПН України, офіційному сайті установи та соціальних мережах; відстеження їх застосування.

За завершеним у 2016 р. прикладним дослідженням у електронній бібліотеці НАПН України розміщено 8 наукових праць; на офіційному сайті установи – 8, за якими зафіксовано **422** завантаження.

Аналіз статистики завантажень свідчить, що окрім вітчизняних користувачів, результати НДР завантажувались із:

Франції – 46;

Росії – 30;

Китаю – 13;

США – 8.

Польщі – 2;

Німеччини – 2;

Великобританії – 1;

Всього завантажень із зарубіжних країн – **102**.

Також, результати НДР було оголошено і на сторінках соціальної мережі Facebook Психологічної служби системи освіти (<https://www.facebook.com/groups/psyua/>) (підписувачів – 987 осіб), Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи (<https://www.facebook.com/UNMCPSPSR/>) (підписувачів – 447 осіб) та ГО «Всеукраїнська асоціація практикуючих психологів» (<https://www.facebook.com/pages/Всеукраїнська-асоціація-практикуючих-психологів>) (підписувачів – 660 осіб).

Протягом звітнього року кількість підписувачів у зазначених соціальних мережах збільшилася загалом на 531 особу.

За 2014-2016 рр. офіційний сайт (www.psyua.com.ua) відвідало 33750 користувачів.

Пропозиції та проекти нормативно-правових документів, які були підготовлені Центром і затверджені МОН України, були оприлюднені на сайтах Верховної ради України, Міністерства освіти і науки України та на сайті Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи.

3.4. Впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова».

У 2015-2016 навчальному році продовжувалося впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми *«Сімейна розмова»* (розпочато у 2010 році). Учасниками програми є учні 7-8 класів та їх батьки у Донецькій, Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Чернігівській, Черкаській, Чернівецькій, Харківській, Херсонській областях та м. Києві (загальна кількість - 13).

Впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» у 2015-2016 році підтвердило її ефективність щодо формування у підлітків навичок здорового способу життя, попередження шкідливих звичок та ризикованої поведінки. За результатами моніторингу ефективності програми (6389 учнів з 6 регіонів України) констатовано позитивні зміни у когнітивній (набуття нових знань), емоційно-вольовій (зміна настанов та ставлень) та поведінковій сферах особистості підлітків. Так, зросла кількість учнів, які усвідомлюють ризик виникнення алкогольної залежності в юному віці та шкідливість вживання слабоалкогольних напоїв (в середньому на 7% та 6% відповідно від загальної кількості респондентів). Майже на 18,5% збільшилася кількість підлітків, які ставляться до вживання алкоголю як до ризикованої поведінки, що може призвести до проблем. На 10,5% зросла кількість учнів, що схильні ігнорувати рекламу алкогольних

напоїв, та майже на 7% – що вирішили зовсім відмовитися від вживання алкоголю.

Прикладами найбільш вдалого впровадження програми можна вважати наступні.

В Донецькій області в 2015-2016 навчальному році у реалізації програми брали участь 44 навчальні заклади з 10 міст та 4 районів області, з них 7-их класів — 47 (891 учень і 1078 батьків), 8-их класів — 20 (368 учнів і 440 батьків). Усі учасники отримали безкоштовно робочі зошити для роботи з дітьми та батьками, методичні комплекти для педагогів-тренерів, інформаційні матеріали. Два рази на рік проводиться моніторинг впровадження та результативності роботи за програмою. В наступному навчальному році планується продовження роботи за даною програмою.

В Івано-Франківській області інформаційно-освітня протиалкогольна програма «Сімейна розмова» впроваджувалась у 18 ЗНЗ області. Загалом було охоплено 348 підлітків (учні 7-х та 8-х класів).

Впровадження у Черкаській області інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» та її структурної складової – факультативного курсу «Відверта розмова» для учнів 7-8-х класів та їхніх батьків (наказ Департаменту освіти і науки Черкаської облдержадміністрації «Про впровадження програми «Сімейна розмова» від 22.04.2015 № 71). У 2015-2016 н.р. Програму впроваджено у 64 базових навчальних закладах із 16 населених пунктів (м. Золотоноша, м. Сміла, м. Умань, м. Черкаси, р-ни: Городищенський, Драбівський, Канівський, Катеринопільський, Корсунь-Шевченківський, Монастирищенський, Смілянський, Тальнівський, Уманський, Черкаський, Чигиринський, Чорнобаївський). Факультативний курс «Відверта розмова» викладався у 63 базових навчальних закладах, з них: 36 – години факультативу, 18 – гурток, 9 – в рамках «години психолога».

Заходами Програми та тренінговими заняттями факультативного курсу протягом 2015-2016 н.р. охоплено 1493 учнів та 1463 батьків (з них 7 класів – 883 учні, 854 – батьки; 8 класів – 610 учнів, 609 батьки). 13.04.2016 р. на базі

Комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» відбувся обласний Круглий стіл «Сімейна розмова» на Черкащині.

Інформаційно-освітня протиалкогольна програма «Сімейна розмова» впроваджується в навчальних закладах Чернігівської області серед учнів 7-8-х класів та їхніх батьків відповідно до наказу Управління освіти і науки облдержадміністрації від 10.12.2013 № 402 «Про впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми для підлітків та їх батьків «Відверта розмова» в загальноосвітніх навчальних закладах». З метою впровадження Програми у цьому навчальному році обласним центром практичної психології і соціальної роботи у листопаді 2015 року проведено навчально-методичний семінар-тренінг для педагогів-тренерів. За результатами вхідного моніторингу програма впроваджувалася у 26 загальноосвітніх школах. У рамках педагогічної практики курсів підвищення кваліфікації психологів і соціальних педагогів, на базі Чернігівської гімназії № 31 Чернігівської міської ради, презентовано Програму та проведено тренінг «Дружба та дружні інтереси» для учнів 8 класу.

Дана програма впроваджується у 152 загальноосвітніх навчальних закладах Миколаївської області (6401 учнів). Організована робота сайту «Сімейна розмова» на Миколаївщині», що наповнений інформаційно-освітнім контентом (соціальна реклама, відеоматеріали з досвіду роботи працівників психологічної служби за програмою, відеоролики виступів агітбригад учнів 7–8-х класів). У відповідності з наказом УОІН Дніпродзержинської міської ради від 04.10.2013 № 373 «Про затвердження Плану заходів щодо розвитку психологічної служби системи освіти м. Дніпродзержинська на період до 2017 року», на виконання наказу УОІН Дніпродзержинської міської ради від 25.08.2015 № 237 «Про особливості діяльності психологічної служби системи освіти м. Дніпродзержинську у 2015-2016 навчальному році» впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» у м. Дніпродзержинську»

залучено 6 загальноосвітніх закладів (учні 7-8 класів) до впровадження програми. Загальна кількість учнів – 144, батьків - 139 осіб.

Визначено координатора програми від міста (методист з психологічної служби), членів моніторингової команди (спеціалісти Центру «Сузір'я»). В навчальних закладах Чернівецької області організовано та проведено цикл інформаційно-освітніх профілактичних заходів з учнями та їх батьками за програмою «Сімейна розмова». Проект з впровадження програми «Сімейна розмова» вже 3-й рік реалізується в 20 ЗНЗ області. (Лист ІППО ЧО від 25.01.2016 № 2/4-49 «Про реалізацію програми «Сімейна розмова» в навчальних закладах Чернівецької області у II семестрі 2015/2016 н.р.»).

В межах Львівської області до участі в програмі було залучено 3006 учнів 7-8 класів ЗНЗ у 29 адміністративних одиницях області (151 навчальний заклад).

У 2016 році пройшли навчання щодо впровадження даної програми 60 практичних психологів Херсонської та Житомирської областей. Таким чином, географія впровадження постійно поширюється.

Всіх учасників програми забезпечено методичними матеріалами: методичним комплексом «Інформаційно-освітня протиалкогольна програма «Сімейна розмова», Сімейним щоденником для Сімейної розмови, Анкетами вхідного/вихідного анкетування тощо.

Розроблена у 2015 р. Обухівською А. Г. та Супрун Г. В. комп'ютерна програма обліку дітей в психолого-медико-педагогічних консультаціях отримала Свідоцтво про авторське право на твір №62022 та активно впроваджується в діяльність обласних, районних та міських ПМПК: Дніпропетровська область – 31 установа, Донецька область – 7 установ, Київська область – 37 установ, Рівненська область – 21 установа, Харківська область – 4 установи, Херсонська область – 8 установ, Хмельницька область – 26 установ, Тернопільська область – 12 установ. Дана програма була відзначена дипломом НАПН України II ступеня.

Таким чином, на підставі вищевикладених результатів, можна зробити

висновок про успішне впровадження лабораторією прикладної психології освіти Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України результатів завершеної у 2016 р. прикладної НДР.

РОЗДІЛ 4.

ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВИХ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ

Виконання Планів роботи НАПН України на 2014-2016 рр.

1. *Всеукраїнський форум практичних психологів «Практична психологія на службі суспільства»*, м. Київ, 19-21 листопада 2014 р. Організаторами Форуму виступили: Міністерство освіти і науки України, Відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, Інститут проблем виховання НАПН України, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київський палац дітей та юнацтва, ГО «Всеукраїнська асоціація практикуючих психологів».

Мета Форуму: обговорення проблем координації, взаємодії, єдиних професійних стандартів в діяльності практичних психологів різних профілів та спеціалізацій в сучасних умовах.

У рамках Форуму було проведено **12 заходів** – «круглих столів», воркшопів, навчальних семінарів, тренінгів, які організували співробітники Центру.

2. *Всеукраїнський семінар-нарада завідувачів (директорів) обласних, Київського міського центрів (кабінетів) психологічної служби системи освіти*, травень 2015 р.

15 травня 2015 року в м. Києві в приміщенні Національної академії педагогічних наук України відповідно до плану роботи НАПН України та МОН України, в рамках Всеукраїнського фестивалю науки Українським НМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України проведено Всеукраїнський семінар-нараду завідувачів (директорів) обласних, Київського міського центрів (кабінетів) психологічної служби системи освіти та завідувачів Київською міською, обласними психолого-медико-педагогічними консультаціями. Всього взяли участь у семінарі 56 осіб.

На семінарі були присутні: головний спеціаліст відділу позашкільної

освіти, виховної роботи та захисту прав дитини МОН України Н. О. Березіна; головний спеціаліст відділу освіти дітей з особливими потребами МОН України Ю.В. Охріменко; заступник керівника центру Дослідження конфліктів та психоаналізу НаУКМА С.О. Богданов, керівники обласних та Київського міського центрів психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій.

Робота семінару-наради далі продовжувалась у двох секціях:

- Секція завідувачів (директорів) обласних, Київського міського центрів (кабінетів) психологічної служби системи освіти;
- Секція завідувачів Київською міською, обласними психолого-медико-педагогічними консультаціями.

На секціях розглядалися наступні питання:

- Стан реалізації Плану заходів щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року;
- Планування і проведення всеукраїнських моніторингів серед учасників навчально-виховного процесу “Молодь і протиправна поведінка” та “Ефективність функціонування психологічної служби та ставлення учасників до результатів діяльності психологічної служби”;
- Впровадження програми освітньої діяльності та спецкурс курсів підвищення фахової кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів з проблеми “Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у дітей”;
- Актуальні завдання в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій;
- Підтримка батьків в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій;
- Щодо вимог до процедури вивчення дітей з аутизмом в психолого-медико-педагогічних консультацій.
- За результатами семінару-наради були прийняті рішення щодо

шляхів реалізації “Плану заходів щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року” (Наказ МОН України від 06.08.2013 р. №1106) у 2015-2016 навчальному році.

3. V Всеукраїнський науково-практичний семінар “Професійна орієнтація: теорія і практика” (у рамках Всеукраїнського фестивалю науки), травень 2015 р.

21 травня 2015 року в рамках Всеукраїнського фестивалю науки відбувся V Всеукраїнський науково-практичний семінар “Професійна орієнтація: теорія і практика”.

Організаторами заходу виступили: Інститут проблем виховання НАПН України, Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, Державна науково-педагогічна бібліотека імені В. О. Сухомлинського, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, Координаційна рада міжшкільних навчально-виробничих комбінатів України. Крім організаторів семінару в ньому взяли участь співробітники Міністерства освіти і науки України, викладачі вищих навчальних закладів м. Києва та м. Запоріжжя, працівники районних методичних кабінетів відділів освіти і науки Київської області, педагогічні працівники середніх загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів Київської, Кіровоградської, Львівської, Полтавської, Хмельницької та Чернігівської областей, представники громадських об’єднань та організацій, аспіранти та докторанти.

У рамках семінару було проведено круглий стіл “Сучасний стан і перспективи розвитку професійної орієнтації учнівської молоді в Україні”.

Під час проведення семінару відбулося обговорення низки актуальних питань теорії та практики професійної орієнтації учнівської молоді, а саме: вітчизняний і зарубіжний досвід забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді; науково-методичне, нормативно-правове й програмно-методичне забезпечення професійної орієнтації учнівської молоді; професійна орієнтація учнівської молоді в умовах допрофільної підготовки і

профільного навчання; напрями вдосконалення профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю в умовах МНВК; психолого-педагогічний супровід професійного самовизначення особистості; організаційно-педагогічний супровід підготовки учнівської молоді до проектування й реалізації професійної кар'єри.

4. I Всеукраїнський науково-практичний семінар “Сімейні цінності: теорія і практика формування” (у рамках Всеукраїнського фестивалю науки), травень 2015

22 травня 2015 року в рамках заходів Всеукраїнського фестивалю науки відбувся у м. Київ Всеукраїнський науково-практичний семінар “Сімейні цінності: теорія і практика формування”.

Організатори семінару: Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України, Інститут проблем виховання НАПН України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи НАПН України, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського.

Місце проведення семінару: м. Київ, вул. М. Берлінського 9, актові зала Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, 2-й поверх (реєстрація учасників з 9.30 до 10.00, початок заходу о 10.00).

У ході семінару обговорено такі проблеми: потреби суспільства щодо підготовки молоді до майбутнього сімейного життя; науково-методичне, інформаційне й нормативно-правове забезпечення формування цінностей сімейного життя у дітей та учнівської молоді; формування сімейних цінностей у вихованців закладів інтернатного типу; формування сімейних цінностей у дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи; вітчизняний і зарубіжний досвід формування сімейних цінностей у дітей та учнівської молоді.

Також у ході семінару:

- представлено виставку літератури з фондів Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського щодо питання формування у дітей та учнівської молоді сімейних цінностей;
- презентовано програму Всеукраїнського експерименту з теми “Формування сімейних цінностей у дітей та учнівської молоді”;
- актуалізовано досвід впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів курсу за вибором для 8-9 класів “Сімейні цінності”.

Виконання робочих планів Центру на 2014-2016 рр.

1. Тренінг «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у школярів», листопад-грудень 2014 р.
2. Всеукраїнський психологічний фестиваль «ПАРОСТОК» (Професійна Активність Розвиток Освіти Свідома Творчість Особистісна Компетентність), м. Київ, 22-25 квітня 2014 р.
3. Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми прикладної психології», м. Київ, 2-3 жовтня 2014 р.
4. Всеукраїнський семінар «Адаптація дітей, учнів, студентів до навчального закладу в діяльності психологічної служби», 25 вересня, 9 жовтня 2014 р.
5. Всеукраїнський навчально-організаційний семінар «Можливості отримання допомоги у період конфлікту в Україні», м. Київ, 23 жовтня 2014 р.
6. Науково-практичний семінар з питань корпоративної етики, м. Суми, 31 жовтня 2014 р.
7. Круглий стіл для методистів обласних центрів практичної психології і соціальної роботи, м. Київ, 12 червня 2014 р.
8. Всеукраїнський навчально-методичний семінар «Торгівля людьми в Україні: сучасні виклики та шляхи протидії», м. Київ, 05 лютого 2015 р.
9. Всеукраїнський навчально-методичний семінар «Соціально-

педагогічна та психологічна робота в період конфлікту та постконфлікту в Україні», м. Київ, 12-13 березня 2015 р.

10. Всеукраїнський навчально-методичний семінар «Аналіз та способи вирішення конфліктів. Соціально-педагогічний контекст», м. Київ, 12-13 березня 2015 р.

11. Всеукраїнський навчально-методичний семінар «Соціально-педагогічна та психологічна допомога учасникам навчально-виховного процесу в період конфлікту в Україні», м. Київ, 21-22 грудня 2015 р.

12. Навчально-методичний семінар для тренерів Національної тренерської мережі Центру «Ла Страда-Україна» «Сучасні виклики ситуації торгівлі людьми в Україні. Шляхи протидії», м. Київ, 5 лютого 2015 р.

13. Семінар-тренінг «Особливості впровадження інформаційно-освітньої протиалкольної програми «Сімейна розмова» в умовах навчального закладу», м. Черкаси, 07-09 квітня 2015 р.

14. Семінар для практичних психологів і соціальних педагогів «Професійна орієнтація учнівської молоді у просторі сучасної школи», м. Київ, 29 січня 2015 р.

15. Всеукраїнський круглий стіл з розробки механізму впровадження медіації в навчальних закладах, м. Київ, 17 серпня 2015 р.

16. Круглий стіл з розробки механізму впровадження медіації в навчальних закладах, м. Київ, 26 листопада 2015 р.

17. Тренінг «Соціальна профілактика торгівлі людьми: організація діяльності та методи роботи», м. Київ, 3-4 лютого 2015 р.

18. Тренінг «Базові навички медіатора в навчальному закладі та громаді. Забезпечення участі жінок і дітей у розв'язанні конфліктів та миробудуванні», м. Київ, 21-25 вересня 2015 р., 05-09 жовтня 2015 р., 12-16 жовтня 2015 р.

19. Тренінг для працівників психологічної служби системи освіти «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у дітей», м. Київ, 19-21 листопада 2015 р.

20. Тренінг «Школи підготовки консультантів Національної «гарячої» лінії з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації», м. Київ, 14-18 грудня 2015 р.

21. Всеукраїнський психологічний фестиваль «ПАРОСТОК» (Професійна Активність Розвиток Освіти Свідома Творчість Особистісна Компетентність), м. Київ, 1-4 квітня 2015 р.

22. Круглий стіл «Психологічна служба в системі вищої освіти України: проблеми та перспективи розвитку», м. Львів, 27 березня 2015 р.

23. Круглий стіл: «Сьогодення та майбутнє психосоціальної підтримки в Україні до та після конфлікту», м. Київ, 26 листопада 2015 р.

24. Семінар-тренінг «Технології ведення випадку й оцінки потреб дитини та її сім'ї як механізм соціально-педагогічного втручання в найкращих інтересах дитини», 16-17 листопада 2015 р.

25. Тренінги-семінари «Технологія впровадження Інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова»» у м. Херсон, 06-08 грудня 2016 р. та у м. Житомир, 21-23 грудня 2016 р.

РОЗДІЛ 5.

КІЛЬКІСНІ І ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПІДГОТОВЛЕНОЇ НАУКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Відповідно до Технічного завдання та Тематичних планів наукових досліджень на 2014-2016 р. виконавцями теми дослідження було підготовлено та надруковано:

Навчальна продукція

Підручники

1. Психологічна служба : [Підруч.] / авт. кол. ; за наук. ред. В. Г. Панка. – К. : Ніка-Центр, 2016. – 362 с. (Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол №5 від 22.12.2016 р.)

Науково–виробнича продукція

Посібник

1. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій : [Електронні дані] / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, І. В. Луценко та ін. ; За ред. А. Г. Обухівської. – К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см. – 258 с.

2. З досвіду корекційної роботи практичного психолога і соціального педагога з дітьми з девіантною та деліквентною поведінкою : посіб [Електронний ресурс]. / авт. кол. ; упор. Ю. А. Луценко. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. – 129 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см ISBN 978-617-7118-16-8

Методичні рекомендації

1. Гаркавенко З. О. Методичні рекомендації керівнику навчального закладу щодо діяльності психологічної служби / З. О. Гаркавенко. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. – 79 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см – ISBN 978-617-7118-14-4

Довідкова продукція

1. Довідник нормативно-правових документів психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти України [Електронний ресурс] / Упоряд.: Ю. А. Луценко, А. Г. Обухівська, І. В. Луценко, Н. В. Сосновенко. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – 475 с. – ISBN 978-617-7118-11-3
2. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій за 2013-2014 навчальний рік / [Березіна Н.О., Лунченко Н.В., Обухівська А.Г. та ін.] – К. : Ніка-Центр, 2014. – 68 с. – ISBN 978-966-7067-04-5
3. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій за 2014-2015 навчальний рік / [Березіна Н.О., Лунченко Н.В., Обухівська А.Г. та ін.] – К. : Ніка-Центр, 2015. – 66 с. – ISBN 978-966-7067-12-0
4. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій за 2015-2016 навчальний рік / [Горленко В. М., Лунченко Н. В., Мельник А. А. та ін.]. – К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. – 49 с.

Статті

Статті у міжнародних науково-метричних базах

1. Островая В. Д. Особенности перспективной идентичности студентов в 2006 и 2014 годах: сравнительный анализ [Електронний ресурс]/ В. Д. Островая // Universum: психология и образование. – 2015. – № 8 (18). – С. 81 – 92. – (Серия: Социальная психология). – Режим доступа: [https://docs.google.com/viewer?url=http://7universum.com/pdf/psy/8\(18\)/Ostrova ya.pdf](https://docs.google.com/viewer?url=http://7universum.com/pdf/psy/8(18)/Ostrova%20ya.pdf). – (науковометрична база РІНЦ)
2. Панок В. Г. Психологічна служба системи освіти і війна / В. Г. Панок // Психологія і суспільство. – 2015. – № 3 (61). – С. 18 – 23. –

(наукометричні бази Google Академія)

3. Панок В. Г. Теоретичне обґрунтування прикладної психології / В. Г. Панок // Психологія і суспільство. – 2016. – № 1 (63). – С. 91 – 108. (Google Academia)

4. Горленко В.М. Інформаційно-комунікаційна компетентність вихователя дошкільного навчального закладу: поняття та структура / В.М. Горленко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2016. – № 135. – С. 157-161. – 0,4 д.а. – (серія: педагогічні науки). (Google Scholar)

5. Горленко В. М. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів: вітчизняний досвід / В. М. Горленко // Професійна освіта : проблеми і перспективи : збірник наукових праць / ІПТО НАПН України. – К. : ІПТО НАПН України, 2016. – Випуск 11. – 0,5 д.а. (Google Scholar).

Статті у міжнародних виданнях

1. Ткачук И. И. Формирование направленности старшеклассников на будущий профессиональный успех: проблемы и пути их решения в Украине / И. И. Ткачук // Учёные записки Бакинского славянского университета : общественно-политические науки. – Баку, 2014. – С. 58–68. (не увійшло до звіту за 2014 р.)

Статті у вітчизняних фахових виданнях

1. Гобод І. Ю. Запобігання загостренню психічного травмування дитини. Рекомендації для батьків / І. Ю. Гобод // Практичний психолог: Школа. – 2014. – № 8, серпень – С. 56.

2. Гобод І. Ю. Особливості психологічного супроводу клієнта у стані псттравматичного стресу / І. Ю. Гобод // Практичний психолог: Дитячий садок. – 2014. – № 8, серпень – С. 14-19.

3. Луценко І. В. Організаційно-методичні аспекти діяльності асистента

вчителя / І. В. Луценко // Теоретичне і методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами : Зб. наук. праць. – Слов'янськ : ДДПУ, 2014. – Вип. 4. – С. 196 – 206.

4. Луценко Ю. А. Діти із синдромом Дауна – особливі чи такі як усі? / Ю. А. Луценко // Практичний психолог: Школа. – 2014. – № 9, вересень. – С. 51 – 57.

5. Луценко Ю. А. Інклюзивна освіта: українська практика впровадження / Ю. А. Луценко // Практичний психолог: Школа. – 2014. – № 11, листопад. – С. 44 – 51.

6. Луценко Ю. А. Місія соціального педагога в сучасному навчальному закладі / Ю. А. Луценко // Практичний психолог: Школа. – 2014. – № 3, березень. – С. 4 – 12.

7. Луценко Ю. А. Місія соціального педагога в сучасному навчальному закладі / Ю. А. Луценко // Практичний психолог: Школа. – 2014. – № 3, березень. – С. 4 – 12.

8. Острова В. Д. Темпоральні параметри ідентичності студентства / Вікторія Дмитрівна Острова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 1. – С. 56-63– (серія «Психологічні науки»)

9. Сосновенко Н. В. Запитання-відповіді / Н. В.Сосновенко // Практичний психолог: Школа. – 2014. – № 11, листопад. – С.51 – 57.

10. Сосновенко Н. В. Консультативна діяльність практичного психолога: організаційні аспекти / Н. В.Сосновенко // Практичний психолог: школа. – 2014. – № 9, вересень. – С. 51 – 57.

11. Сосновенко Н. В. Консультативна діяльність практичного психолога: організаційні аспекти / Н.В.Сосновенко // Практичний психолог: дитячий садок. – 2014. – № 9, вересень. – С.51 – 57.

12. Ткачук І. І. Зміст, форми і методи підготовки учнів старших класів до професійного самовизначення в умовах суспільно-гуманітарного напрямку профільного навчання [Електронний ресурс] / І. І. Ткачук // Світ особистості. – К., 2014. – № 1. – Режим доступу : <http://www.uerj.ipv.org.ua> (0,5 др. арк.)

13. Сосновенко Н. В. Адаптація першокласників: діагностичний аспект / Н. В. Сосновенко // Заступник директора школи. – 2015. – № 8. – С. 4-10.
14. Сосновенко Н. В. Кому підпорядковується практичний психолог / Н. В. Сосновенко // Практика управління дошкільним закладом. – 2015. – № 9. – С. 67-68.
15. Сосновенко Н. В. Профілактика негативних явищ в учнівському середовищі: протиалкогольна програма «Сімейна розмова» / Н. В. Сосновенко // Заступник директора школи. – 2015. – №11. – С. 23-31
16. Зеленько О. А. Діти – очевидці бойових дій: психологічна адаптація і корекційна робота / О. А. Зеленько // Учитель початкової школи. – 2015. – № 6. – С. 3-6.
17. Зеленько О. А. Дозвольте дитині обирати своє майбутнє / О. А. Зеленько // Учитель початкової школи. – 2015. – № 9. – С. 3-5
18. Зеленько О. А. Розлучення батьків: як допомогти дитині у складний період / О. А. Зеленько // Учитель початкової школи. – 2015. – № 12. – С. 3-6.
19. Панок В. Г. Психологічна служба системи освіти і виклики сьогодення / В. Г. Панок // Світогляд. – 2015. – № 6 (56). – С. 44-51
20. Сосновенко Н. В. Торгівля дітьми: як уникнути небезпеки / Н. В. Сосновенко // Заступник директора школи. – 2016. – № 4. – С. 29-36.
21. Сосновенко Н. В. Методичний день: чи зобов'язаний практичний психолог перебувати у дошкільному навчальному закладі / Н. В. Сосновенко // Практичний психолог: дитячий садок. – 2016. – № 3. – С. 54-55
22. Сосновенко Н. В. Психологічна готовність дитини до навчання в школі. Наступність ДНЗ та школи / Н. В. Сосновенко // Практичний психолог: дитячий садок. – 2016. – № 12. – С. 23-29
23. Панок В. Г. Механізм саморозвитку особистості з точки зору прикладної психології / В. Г. Панок // Педагогіка і психологія : Вісник НАПН України. – 2016. - № 3 (92). – С. 16 – 25.
24. Панок В. Г. Прикладна психологія і проблеми застосування виховних технологій / В. Г. Панок // Нові технології навчання : Наук.-метод. зб. /

Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2016. – Вип. 88., Ч. 1. – С. 24 – 29.

25. Панок В. Психологічне забезпечення діяльності закладів профтехосвіти / В. Г. Панок // Професійно-технічна освіта. – 2016. – № 3. – С. 36-37.

Тези, матеріали конференцій

1. Актуальні проблеми прикладної психології : матеріали Всеукр. конф., (Київ, 2-3 жовт. 2014 р.) / Укр. НМЦ практ. психології і соц. роботи ; за наук. ред. А. І. Тінякової. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014 р. – 108 с.

2. Гаркавенко З. А. Проблемы социализации одаренных детей в условиях общеобразовательной школы (на материалах исследования образовательных потребностей школьников г. Киева) / З. А. Гаркавенко // Поддержка одаренности - развитие креативности : материалы междунар. конгресса (Витебск, 22-27 сентября 2014 г.) : в 2 т. / Вит. гос. ун-т ; редкол.: И.М. Прищепа (гл.ред), О. Грауманн, М. Н. Певзнер. - Витебск : ВГУ имени М. П. Машерова, 2014. - Т. 2. - С. 199-203

3. Гаркавенко З. А. Гетерогенность как свойство образовательной среды / З. А. Гаркавенко // Инклюзивное образование: проблемы и перспективы : сб. науч. трудов по материалам международной научно-практической конференции «Сетевое взаимодействие университетов с социальными партнерами в области инклюзивного образования: международный и региональный аспект» (Российская Федерация, г. Великий Новгород, 19-21 мая 2014 г.) /сост. Е. В. Иванов ; НовГУ им. Ярослава Мудрого. – Великий Новгород, 2014 – С.65-70.

4. Гаркавенко З. А. Процедуры и содержание психокоррекционной работы с детьми, оказавшимися в эпицентре военно-революционных событий / Е. В. Тычковский, З. А. Гаркавенко, А. С. Шапошникова // Психологическая помощь детям и подросткам в кризисных состояниях :

тезисы Респ. науч.-практ. конф. с междунар. участием (г. Минск, 5-6 июня 2014 г.) / Городской клинический детский психиатрический диспансер. – Минск, 2014. – С. 64-67

5. Лунченко Н. В. Повышение эффективности управления психологической службы системы образования Украины / Н. В. Лунченко // Психология образования: модернизация системы образования в условиях введения в действие новых профессиональных стандартов : Материалы X Всерос. науч.-практ. конф. (г. Москва, 8-10 апреля 2014 г.). – М. : Общероссийская общественная организация «Федерация психологов образования России», 2014. – С. 238-243

6. Луценко І. В. Механізми державного управління інклюзивною освітою в Україні / І. В. Луценко // Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації : Тези доповідей IX Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Хмельницький : Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 2014. – 212 с.

7. Островая В. Д. Идентичность личности как компонент социально-психологической адаптации студенчества / Виктория Дмитриевна Островая // Актуальные направления фундаментальных и прикладных исследований : Материалы IV международной научно-практической конференции (4-5 августа 2014 г., North Charleston, USA) / н.-и. ц. «Академический». – North Charleston, SC, USA, 2014. – С. 121–129.

8. Ткачук І. І. Спрямованість особистості на професійний успіх: психолого-педагогічний аспект / І. І. Ткачук // Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення у контексті подолання кризи ринку праці : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (1 грудня 2015 р., м. Київ) / уклад. : Л. М. Капченко та ін. – К. : ІПК ДСЗУ, 2015. – С. 141–148.

9. Острова В. Д. Моніторинг психологічної служби ВНЗ III-IV рівнів акредитації / В. Д. Острова // Психологічна служба в системі вищої освіти України: проблеми та перспективи розвитку : матеріали круглого столу (м.

Львів, 2015 р.) / за ред. І. Горбаль, О. Свідерської. – Львів : Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2015. – С. 11 – 12.

10. Зеленько О. А. Формування адекватного психофізіологічного стану військовика як передумова успішного виконання бойового завдання / О. А. Зеленько // Психологічна допомога особистості в кризових соціокультурних умовах : тези Міжнар. наук.-практич. конференції (Київ, 29-30 жовтня 2015 р.) / За наук. ред.: С. Д. Максименка, З. Г. Кісарчук. – К. : Логос. – С. 47-49

11. Зеленько О. А. Формування активного бойового психофізіологічного стану як передумова успішного виконання бойового завдання / О. А. Зеленько // Актуальні проблеми психологічної допомоги, соціальної та медико-психологічної реабілітації учасників АТО : матеріали наук.-практич. конференції (Київ, 3 червня 2015 р.) / МО України, Національний університет оборони України ім. І. Черняхівського. – К. : НУОУ, 2015. – С. 57-59.

12. Горленко В. М. Соціальні мережі у професійному зростанні вихователя дошкільного навчального закладу [Електронний ресурс] / В.М. Горленко // Звітна науково-практична конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання (м. Київ, 21 березня 2016). – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/166216>.

13. Острова В. Д. Динаміка перспективної ідентичності сучасної студентської молоді [Електронний ресурс] / В. Д. Острова // Особистість в умовах кризових викликів сучасності : Матер. метод. семінару НАПН України (24 березня 2016 р.) / За ред. академіка НАПН України С. Д. Максименка. – К., 2016. – С. 576 – 583. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/704987/1/Mater_metodol_sem.pdf

14. Сосновенко Н. В. Формування оптимального соціально-психологічного клімату педагогічного колективу ЗНЗ в діяльності практичного психолога [Електронний ресурс] / Н.В. Сосновенко // Особистість в умовах кризових викликів сучасності : матер. метод. семінару НАПН України (24 березня 2016 р.) / За ред. академіка НАПН України С. Д. Максименка. – К., 2016. – С. 591 – 599. – Режим

доступу:<http://lib.iitta.gov.ua/704987/>

15. Федосєєва І. В. Формування толерантності особистості в умовах кризових виклик / І. В. Федосєєва // Особистість в умовах кризових викликів сучасності : Матер. метод. семінару НАПН України (24 березня 2016 р.) / За ред. академіка НАПН України С. Д. Максименка. – К., 2016. – С. 613 – 619. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/704987/1/Mater_metodol_sem.pdf

На виконання наказів МОН України та в рамках міжнародних проектів працівниками лабораторії прикладної психології освіти було підготовлено та оприлюднено наступні видання:

Науково–виробнича продукція

Посібник

1. Цушко І. І. Теоретичні аспекти здоров'я учнівської молоді [Електрон. дані] / І. І. Цушко. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см. – 124 с. – ISBN 978-617-7118-12-0

2. Робоча книга працівника психологічної служби : [практ. посіб.] – Т. 1: Адаптація дітей (учнів / студентів) до навчально-виховного процесу / наук. ред. В. Г. Панок ; авт. кол. 1 т. : Н. В. Сосновенко, А. І. Тінякова. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 122 с. – ISBN 978-617-7118-09-0

3. Психолого-педагогічна робота з дітьми, схильними до прояву девіантної, делінквентної поведінки (з досвіду роботи спеціалістів психологічної служби системи освіти України) [Електронний ресурс] / авт. кол.: О. П. Абухажар, Н. М. Акімова, В. В. Білецька та ін ; упор.: В. Г. Панок, Ю. А. Луценко – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD - ROM) ; 12 см.

4. Луценко Ю. А. Функції працівників регіонального центру підтримки дітей / Ю. А. Луценко, Є. Б. Павлова // Функції та завдання регіональних центрів підтримки дітей в Україні : [практичний посібник] / авт.кол.: С. В. Балабуха, Н. В. Заварова, О. О. Лазаренко та ін. ; [під заг.ред. Ю. А. Луценка,

Є. Б. Павлової]. – К. : Друкарня Рута, 2014. – С. 9 - 12

5. Луценко Ю. А. Класифікація ситуацій, з якими працюють спеціалісти Центру / С. В. Балабуха, Ю. А. Луценко, Є. Б. Павлова та ін. // Функції та завдання регіональних центрів підтримки дітей в Україні : [практичний посібник] / авт.кол.: С. В. Балабуха, Н. В. Заварова, О. О. Лазаренко та ін. ; [під заг.ред. Ю. А. Луценка, Є. Б. Павлової]. – К. : Друкарня Рута, 2014. – С. 12 – 13

6. Луценко Ю. А. Алгоритм діяльності координатора Центру у випадку звернення клієнта / С. В. Балабуха, О. В. Нагорний, Ю. А. Луценко, та ін. // Функції та завдання регіональних центрів підтримки дітей в Україні : [практичний посібник] / авт.кол.: С. В. Балабуха, Н. В. Заварова, О. О. Лазаренко та ін.; [під заг.ред. Ю. А. Луценка, Є. Б. Павлової]. – К. : Друкарня Рута, 2014. – С. 13 – 45

7. Луценко Ю. А. Профілактика правопорушень і конфліктів, як передумова формування безпечної громади / Ю. А. Луценко // Функції та завдання регіональних центрів підтримки дітей в Україні : [практичний посібник] / авт.кол.: С. В. Балабуха, Н. В. Заварова, О. О. Лазаренко та ін.; [під заг.ред. Ю. А. Луценка, Є. Б. Павлової]. – К. : Друкарня Рута, 2014. – С. 52 – 60

Методичні рекомендації

1. Журнал щоденного обліку роботи практичного психолога / соціального педагога : [метод. реком.] / за наук. ред. д-ра психол. наук В.Г. Панка ; упоряд. Н.В. Сосновенко, А.І. Тінякова. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. – 126 с.

2. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : [метод. рек.] / авт. кол.: Н. П. Бочкор, Є. В. Дубровська, О. В.Залеська та ін. ; [упор.: Н. В. Лунченко, Л. Л. Сідельнік]. – К. : МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. – 84 с. – ISBN 978-966-137-014-1

3. Правила безпеки та можливості отримання допомоги у період

конфлікту в Україні : [метод. рек.] / авт. кол.: В. Л. Андреєнкова, Т. В. Войцях, Л. Г. Ковальчук та ін. ; [упор.: В. Л. Андреєнкова, Н. В. Лунченко]. – К. : Агентство «Україна», 2014. – 48 с. – ISBN 978-966-137-023-3

Навчальна продукція (вказати гриф МОН)

Навчально–методичні посібники:

1. Панок В. Г. Основи психологічного консультування: [навч.-метод. посіб.] / В. Г. Панок, І. М. Зварич, Я. В. Чаплак, О. М. Чернописький. – [Вид. 2-ге, стереотипне]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. – 272 с. – (Рекомендовано до друку НМР МОН України (протокол №2 від 06.06.2011 р.).

2. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту : навч.-метод. посіб. / Заг. ред.: К. Б. Левченко, В. Г. Панок, І. М. Трубавіна. – К. : Агенство «Україна», 2015. – 176 с. (Рекомендовано до друку вченою радою ХНПУ ім. Г.С. Сковороди (протокол №3 від 12.06.2015 р.))

Навчальні програми

1. Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у дітей : спецкурс (затверджено листом МОН України від 09.06.2015 р. № 1/9-284 ; протокол Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України №1 від 03.03.2015 р.)

2. Організаційно-правові аспекти діяльності психологічної служби системи освіти: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти : спецкурс / Березіна Н. О., Бондарчук О. І., Панок В. Г., Лунченко Н. В. ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2015. – 36 с.

3. Навчально-методичний комплекс «Наскрізна програма практик» фахової підготовки студентів спеціальності 6.030103 «Практична психологія». / Упор. З. О. Гаркавенко (відп. ред.), І. В. Каськов, І. О. Лапченко, О. В. Летяк, О. Я. Митник, Т. В. Середюк, А. С. Шапошнікова; за ред. В. І. Бондаря, В. Г. Панка – К.: Вид-во НПУ імені

М. П. Драгоманова, 2014. – 78 с.

4. Інформаційно-освітня протиалкогольна програма «Сімейна розмова». Методичний комплекс / Кер. авт. кол. Панок В.Г., Авт. кол. Вієвський А.М., Лепеха К.І., Лунченко Н.В., Луценко Ю.А., Острова В.Д., Сосновенко Н.В. – К.: ТОВ «Діалог Пресс», 2016. – 164 с. – ISBN 978-966-9713438 (Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах Науково-методичною комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді Науково-методичної ради з питань освіти МОН України, протокол №3 від 04.10.2016 р.)

5. Сімейний щоденник для сімейної розмови / Кер. авт. кол. Панок В.Г., Авт. кол. Вієвський А.М., Лепеха К.І., Лунченко Н.В., Луценко Ю.А., Острова В.Д., Сосновенко Н.В. – К.: ТОВ «Діалог Пресс», 2016. – 108 с. – ISBN 978-966-9713438

ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Таким чином, згідно з Технічним завданням прикладної теми НДР «Наукові та організаційно-методичні засади вдосконалення діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти» (державний реєстраційний номер теми № 0114U000414») завдання дослідження виконані у повному обсязі.

Зокрема, за результатами теоретичного аналізу проблеми та вивчення досвіду діяльності практичних психологів, соціальних педагогів і консультантів ПМПК в системі освіти України, а також в Грузії, Ізраїлі, Канаді, Польщі, Росії, США були визначені пріоритетні напрями вдосконалення організаційно і методичного забезпечення системи психологічної служби і ПМПК.

В процесі аналізу практики професійної підтримки фахівців психологічної служби в сучасних умовах було виокремлено декілька груп проблем, які значно знижують якість та ефективність такої роботи. Зокрема:

- відсутні програми підготовки (перепідготовки) супервізорів для роботи в психологічній службі системи освіти;
- проведення в рамках методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів супервізійних та інтервізійних груп найчастіше відбувається спорадично, безсистемно, без огляду на розвиток конкретного фахівця;
- ситуація, в якій опинились спеціалісти психологічної служби, зокрема, м. Києва після подій на Майдані у лютому 2014 року, виявила практичну відсутність серед досвідчених психологів фахівців, які здатні та готові для виконання роботи супервізорів;
- відсутні нормативно-регулюючі документи для організації роботи груп супервізії у психологічній службі системи освіти, а також організаційне та матеріально-технічне забезпечення.

Узагальнено матеріали діяльності психологів-консультантів, які

надавали допомогу дітям та родинам вимушених переселенців зі Сходу України, розроблено загальні рекомендації щодо проведення супервізійних сесій для фахівців, що працюють з вимушеними переселенцями.

З метою вдосконалення діяльності фахівців психологічної служби ДНЗ, ЗНЗ, ВНЗ I-II рівнів акредитації розроблено модель супроводу процесу адаптації дітей (учнів/студентів) до навчально-виховного процесу. Створено комплекс психодіагностичних методів вивчення цього процесу; розроблено, надруковано та розповсюджено серед цільових аудиторій методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу з дітьми (учнями/студентами) в період їх адаптації до навчального закладу, розроблено та надруковано методичні рекомендації щодо організації та проведення батьківських зборів та педагогічних рад.

На основі теоретичного аналізу проблеми і вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду розроблено експериментальні процедури та методики проведення моніторингу розвитку психологічної служби і ПМПК, розроблено методи визначення ефективності професійної діяльності працівників служби та методики роботи названих фахівців по окремих аспектах їх професійної діяльності. Всього в ході дослідження було розроблено 7 нових та вдосконалено 6 вже існуючих методів, технологій, методик і програм. Ці методики застосовувались в процесі проведення емпіричних досліджень у визначених регіонах і навчальних закладах.

На основі обробки і узагальнення експериментальних даних та вивчення передового досвіду діяльності фахівців психологічної служби і ПМПК були підготовлені та опубліковані: підручник для студентів ВНЗ «Психологічна служба» (вперше в Україні) – 1; посібники – 2; методичні рекомендації – 1; довідники – 4; наукові статті у фахових виданнях – 31, з них 1 – за кордоном і 5 у виданнях, що входять до наукометричних баз; матеріали конференцій, тези – 15. Таким чином, усі заплановані наукові результати (наукова продукція) підготовлено до друку та надруковано. Результати, що були одержані в ході даної роботи, послужили для обґрунтування нової теми

прикладного дослідження «Науково-методичні засади розроблення та впровадження алгоритмів, циклограм, діагностичних мінімумів діяльності працівників психологічної служби системи освіти».

В ході впровадження результатів виконаної НДР у практику було підготовлено: проектів нормативно-розпорядчих документів МОН – 25; проведено навчальних семінарів, тренінгів, воркшопів – 42.

Впровадження результатів НДР здійснювалось також із застосуванням ІТ-технологій. Так, загальна кількість відвідувань сайту Центру – 33750, скачувань наукової продукції – 422, у тому числі із закордону.

Виконання завдань дослідження відбувалося у тісній співпраці з міжнародними і громадськими організаціями. Зокрема – Дитячим Фондом ООН (UNICEF), Данською радою у справах біженців в Україні (DRC), Міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла Страда-Україна», Міжнародною благодійною організацією «Партнерство «Кожній дитині»», ГО «Всеукраїнська асоціація практикуючих психологів», Національним університетом «Києво-Могилянська Академія».

Протягом виконання теми НДР співробітники лабораторії брали участь у 10 міжнародних проектах.

Необхідно вказати на певні труднощі, що виникали у ході виконання НДР у звітному періоді. Зокрема, потребує вдосконалення практика планування та звітності по прикладних НДР в педагогіці і психології. Очевидно, що критерії оцінювання ефективності фундаментальних і прикладних НДР мають враховувати їх специфіку. Нелогічним видається і планування кількості посилок на наукову продукцію, що ще не розроблена і не оприлюднена. Фінансування прикладних НДР має передбачати і заходи з упровадження його результатів у практику.

ДОДАТКИ

Додаток А

Інформацію про виконання Програми спільної діяльності МОН України та
НАПН України на 2014-2016 рр.

№ з/п/	Номер та назва пункту Програми	Виконавці (підрозділ, відповідальний виконавець)	Результати діяльності
1	П. 1. Удосконалення законодавства України у сфері освіти	Установи НАПН України	<p>2014 р. Подано до МОН України наступні проекти та пропозиції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проект наказу «Порядок організації інклюзивного навчання у дошкільних навчальних закладах»; 2. Проект наказу «Про внесення змін до Положення про центральну та республіканську (автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого–медико-педагогічні консультації»; 3. Проект наказу «Про затвердження картки психолого-педагогічного супроводу дитини з девіантною поведінкою»; 4. Проект наказу «Про приведення існуючих нормативних документів у відповідність до норм Положення про психологічну службу системи освіти України»; 5. Пропозиції щодо удосконалення Типових штатних нормативів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації; 6. Проект Положення про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України; 7. Проект Положення «Про шкільну комісію «Консиліум індивідуального супроводу розвитку і навчання дітей з особливими освітніми потребами в навчальному закладі»; <p>2015 р. Підготовлено та подано до НАПН України пропозиції до проекту Закону України «Про освіту» (Листи Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи від 10.03.2015 р. №32; від 07.05.2015 р. №68; від 29.09.2015 №112)</p> <p>2016 р. Подано пропозиції до:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Законопроекту «Про державний фонд

			<p>гуманітарного розвитку України» (лист УНМЦ практичної психології і соціальної роботи від 15.01.2016 р. №8).</p> <p>2. Закону України «Про освіту» (листи УНМЦ практичної психології і соціальної роботи від 15.01.2016 р. №9; від 11.02.2016 р. №23).</p> <p>Розроблено та подано МОН України проект Положення про експертизу психологічного, соціально-педагогічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в системі освіти (лист УНМЦ практичної психології і соціальної роботи від 19.05.2016 р. №70).</p>
2	П. 68. Підготовка та впровадження нового Положення про центри (кабінети) психологічної служби для всіх рівнів освіти з визначенням структури, підпорядкування, штатного розкладу та функцій	Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи	У 2016 р. у проект Положення про центри (кабінети) психологічної служби для всіх рівнів освіти за результатами обговорення внесено корективи. У зв'язку із зміною чинного законодавства: Закон України «Про освіту», Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про професійно-технічну освіту», Закон України «Про громадські об'єднання» подання проекту Положення про центри (кабінети) психологічної служби для всіх рівнів освіти перенесено на 2017 р.
3	П. 69. Розроблення та впровадження алгоритмів взаємодії працівників психологічної служби дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів з метою здійснення ефективного ступеневого психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу	Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи	<p>2014 р.</p> <p>Виконано. Розроблено та видано методичні рекомендації: Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби [Електронний ресурс] / за наук. ред. В. Г. Панка. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см. – ISBN 978-617-7118-05-2</p>
4	П. 70. Розроблення та впровадження інноваційних методик роботи практичних	Український науково-методичний центр практичної психології і	Розроблено та рекомендовано до друку посібник «Кращі методичні розробки практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, НВО, НВК «школа-дитячий садок», «школа I ступеня-гімназія», «загальноосвітній

	психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-виховних комплексів “школа-дитячий садок”, “школа І ступеня – гімназія”, “загальноосвітній навчальний заклад – позашкільний навчальний заклад”	соціальної роботи	навчальний заклад-позашкільний навчальний заклад»». Видання посібника заплановано на 2017 р.
5	П. 71. Розроблення та впровадження інноваційних методик роботи практичних психологів і соціальних педагогів професійно-технічних навчальних закладів з профілактики насильницьких, агресивних форм поведінки, суїцидальних настроїв, конфліктності, толерантності серед учнівської молоді	Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи	2014 р. Виконано. Розроблено та видано посібник: Психолого-педагогічна робота з дітьми, схильними до прояву девіантної, делінквентної поведінки (з досвіду роботи спеціалістів психологічної служби системи освіти України) [Електронний ресурс] / авт. кол.: О. П. Абухажар, Н. М. Акімова, В. В. Білецька та ін ; упор.: В. Г. Панок, Ю. А. Луценко – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – ISBN 978-617-7118-10-6.
6	П. 72. Розроблення та впровадження у практику підготовки практичних психологів у вищих навчальних	Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи	2014 р. Розроблено та видано: Навчально-методичний комплекс «Наскрізна програма практик» фахової підготовки студентів спеціальності 6.030103 «Практична психологія» / упор. З. О. Гаркавенко (відп. ред.), І. В. Каськов, І. О. Лапченко, О. В. Лептяк та ін. ; за наук ред. В. І. Бондаря, В. Г. Панка. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – 78 с. Пройшов апробацію у Національному

	закладах інноваційних курсів, підручників, посібників		педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова 2016 р. Підготовлено підручник «Психологічна служба» (обсяг 16,0 д.а.). Рекомендовано до друку Радою УНМЦ практичної психології і соціальної роботи (протокол №8 від 13.10.2016 р.). Готуються документи для розгляду на засіданні Вченої ради НПУ ім. М. Драгоманова 24.11.2016 р.
7	П. 73. Розроблення інноваційних курсів, підручників, посібників та впровадження їх у практику підвищення кваліфікації працівників психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій	Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи	2014 р. Розроблено та видано: Робоча книга працівника психологічної служби : [практ. посіб.] – Т. 1: Адаптація дітей (учнів / студентів) до навчально-виховного процесу / наук. ред. В. Г. Панок ; авт. кол. 1 т. : Н. В. Сосновенко, А. І. Тінякова. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 122 с. – ISBN 978-617-7118-09-0 2015 р. 1. Розроблено навчальну програму та спецкурс для підвищення кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів з проблеми «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у дітей». Програму рекомендовано листом МОН України від 09.06.2015 р. № 1/9-284 та оприлюднено на офіційному сайті МОН України. 17-19 березня 2016 р. у номінації «Інноваційні форми розвитку професійної компетентності педагогічних працівників у закладах освіти» програму відзначено золотою медаллю Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2016».
8	П. 74. Розроблення та впровадження в систему післядипломної педагогічної освіти програми спецкурсу “Організаційно-правові аспекти діяльності психологічної служби системи освіти”	Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи	2014 р. Спільно з Центральним інститутом післядипломної педагогічної освіти розроблено програму спецкурсу: Організаційно-правові аспекти діяльності психологічної служби системи освіти: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти / Березіна Н. О. , Бондарчук О. І. , Панок В. Г., Лунченко Н. В. ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2014. – 51 с. 2015 р. Після апробації перевидано програму спецкурсу спільно з Університетом менеджменту освіти НАПН України: Організаційно-правові аспекти діяльності психологічної служби системи освіти: спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти / Березіна Н. О. , Бондарчук О. І., Панок В. Г., Лунченко Н. В. ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2015. – 36 с.
9	П. 76. Участь у	Установи	2014

	<p>роботі Науково-методичної ради з питань освіти МОН України та у відповідних науково-методичних комісіях цієї ради</p>	<p>НАПН України</p>	<p>В.Г. Панок, директор Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи, очолює комісію з виховної роботи у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. Проводилась експертиза підручників і посібників на предмет надання грифів МОН України.</p> <p>Науковий співробітник Луценко Ю.А. – член Науково-методичної комісії з проблем виховання дітей та учнівської молоді МОН України</p> <p>Науковий співробітник Луценко Ю.А. – член робочої групи МОН України з проведення моніторингового дослідження стану позашкільної освіти та позакласної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах.</p> <p>Підготовлено експертний висновок на навчальний посібник «Зміст і методика виховної роботи в школі-інтернаті» (укл. Лугова О.П., Лугова Т.П.) на запит ІТЗО (лист УНМЦ №106 від 25.09.2014 року)</p> <p>2015</p> <p>В.Г. Панок, директор Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи, очолює комісію з виховної роботи у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. Проводилась експертиза підручників і посібників на предмет надання грифів МОН України.</p> <p>Науковий співробітник Луценко Ю.А. – член Науково-методичної комісії з проблем виховання дітей та учнівської молоді МОН України</p> <p>Науковий співробітник Луценко Ю.А. – член робочої групи МОН України з проведення моніторингового дослідження стану позашкільної освіти та позакласної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах</p> <p>Підготовлено:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Експертний висновок на рукопис навчально-методичного посібника «Як стати наставником для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : навчально-методичний посібник / Авт.: Бондаренко З.П., Сацюк І.А., Смаль О., Удовенко Ю., Андросова В.М., Коваль Т.О., Назаренко Ю.С., Зимівець Н.В. [та ін.] / За заг. ред. – З.П. Бондаренко» на запит ІТЗО (лист Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи від 14.05.2015, №70) - Експертний висновок на рукопис практичного посібника «Діти та війна: навчання технік зцілення» (за літ. та наук. ред. О.Черненко, М. Лемика, К. Явна) на запит ІТЗО (лист Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи від 29.09.2015, №113) <p>2016</p>
--	--	---------------------	--

			<p>Науковий співробітник Луценко Ю.А. – член Науково-методичної комісії з проблем виховання дітей та учнівської молоді МОН України</p> <p>Підготовлено експертний висновок на рукопис практичного посібника «Діти та війна: навчання технік зіцнення» (за літ. та наук. ред. О.Черненко, М. Лемик, К. Явна) та корекційної програми «Діти та війна: навчання технік схилення» (упор.: В. Климчук, Н. Москвина, О. Прянічнікова) на запит ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»</p>
10	П. 81. Підготовка методичних рекомендацій для керівників місцевих органів управління освітою та керівників закладів освіти про діяльність психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій	Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи	<p>2015</p> <p>Видано та оприлюднено методичні рекомендації: Гаркавенко З. О. Методичні рекомендації керівнику навчального закладу щодо діяльності психологічної служби / З. О. Гаркавенко. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. – 79 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см – ISBN 978-617-7118-14-4</p>
11	П. 87. Проведення спільних науково-методичних конференцій, науково-практичних семінарів, круглих столів тощо	Установи НАПН України	<p>2014</p> <p>Проведено:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Всеукраїнський Форум практичних психологів «Практична психологія на службі суспільства», м. Київ, 19-21 листопада 2014 р. – Всеукраїнський навчально-організаційний семінар «Можливості отримання допомоги у період конфлікту в Україні», м. Київ, 23 жовтня 2014 р. <p>2015</p> <p>Проведено:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Всеукраїнський навчально-методичний семінар «Торгівля людьми в Україні: сучасні виклики та шляхи протидії», м. Київ, 05 лютого 2015 р. – Всеукраїнський навчально-методичний семінар «Соціально-педагогічна та психологічна робота в період конфлікту та постконфлікту в Україні», м. Київ, 12-13 березня 2015 р. – Всеукраїнський навчально-методичний семінар «Аналіз та способи вирішення конфліктів. Соціально-педагогічний контекст», м. Київ, 12-13 березня 2015 р. – Всеукраїнський семінар-нарада завідувачів (директорів) обласних, Київського міського центрів (кабінетів) психологічної служби системи освіти та завідувачів Київською міською,

			<p>обласними психолого-медико-педагогічними консультаціями, м. Київ, 15 травня 2015 р.</p> <p>– Всеукраїнський круглий стіл з розробки механізму впровадження медіації в навчальних закладах, м. Київ, 17 серпня 2015 р.</p> <p>– Семінар-тренінг «Особливості впровадження інформаційно-освітньої протиалкогольної програми «Сімейна розмова» в умовах навчального закладу», м. Черкаси, 07-09 квітня 2015 р.</p> <p>– Тренінг «Соціальна профілактика торгівлі людьми: організація діяльності та методи роботи», м. Київ, 3-4 лютого 2015 р.</p> <p>– Тренінг «Базові навички медіатора в навчальному закладі та громаді. Забезпечення участі жінок і дітей у розв'язанні конфліктів та миро будуванні», м. Київ, 21-25 вересня 2015 р., 05-09 жовтня 2015 р., 12-16 жовтня 2015 р.</p> <p>2016</p> <p>Проведено:</p> <p>– Всеукраїнська науково-методична конференція «Досвід та перспективи впровадження медіативних практик у навчальних закладах. Забезпечення участі дітей і жінок у розв'язанні конфліктів та миробудування», м. Київ, 23-24 лютого 2016 р.</p> <p>– Всеукраїнський навчально-методичний семінар «Поліпшення життєвих умов внутрішньо переміщених осіб та громад, які зазнали наслідків конфлікту у Східній Україні: права людини та недискримінація», м. Київ, 10-11 березня 2016 р.</p> <p>– I Всеукраїнський методологічний семінар-практикум «Психологічна безпека особистості в екстремальних обставинах та кризових умовах життєдіяльності», м. Переяслав-Хмельницький Київської обл., 29 березня 2016 р.</p>
12	П. 88. Участь у щорічних серпневих конференціях, нарадах, розширених колегіях МОН України	Установи НАПН України	<p>2016 р.</p> <p>Підготовлено та подано статистичні дані стосовно діяльності психологічної служби системи освіти України до Педагогічної конференції щодо підсумків розвитку дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти у 2015/2016 навчальному році та завдання на 2016/2017 навчальний рік, м. Київ, 18.08.2016 р. (Інформаційно-статистичний збірник за результатами роботи 2015-2016 н.р. МОН України «Освіта в Україні (дошкільна, загальна середня, професійно-технічна)», розділ 7, С.61-65).</p> <p>Взято участь у нараді працівників психологічної служби Дніпровського району міста Києва, 15 вересня 2016 р.</p>

Додаток Б

Упровадження результатів наукових досліджень

Теми НДР	Термін виконання НДР	Упроваджені результати НДР	Етапи впровадження результатів НДР	Рівні впровадження результатів НДР	Об'єкти впровадження результатів НДР	Соціальний ефект упровадження результатів НДР
1	2	3	4	5	6	7
За 2016 р.						
Наукові та організаційно-методичні засади вдосконалення діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти	2014-2016	Науково-виробнича продукція Посібник 1. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій : [Електронні дані] / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, І. В. Луценко та ін. ; За ред. А. Г. Обухівської. – К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см. – 258 с.	Оприлюднено	Всеукраїнський	Органи державної влади та місцевого самоврядування – 2 Підвідомчі установи НАПН України – 2 Інші установи, підприємства, організації – 3	Оптимізація взаємодії психолого-медико-педагогічної консультацій з сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами
		Навчальна продукція Підручник 1. Психологічна служба : [Підруч.] / авт. кол. ; за наук. ред. В. Г. Панка. – К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи ; Ніка-Центр, 2016. –	Оприлюднено	Локальний	Органи державної влади та місцевого самоврядування – 2 Підвідомчі установи НАПН України – 2 Інші установи,	Підвищення якості професійної освіти студентів за спеціальністю «Психологія», «Практична психологія»; вдосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ

		430 с. Довідкова продукція 1. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій за 2015-2016 навчальний рік [Електронний ресурс]/ [Горленко В. М., Лунченко Н. В., Мельник А. А. та ін.]. – К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – 49 с.	Оприлюднено	Всеукраїнський	підприємства, організації – 3 Органи державної влади та місцевого самоврядування – 2 Підвідомчі установи НАПН України – 2 Інші установи, підприємства, організації – 3 Електронна бібліотека НАПН України - http://lib.iitta.gov.ua/705154/	Оптимізація управління психологічною службою системи освіти України та ПМПК, підвищення ефективності планування діяльності практичних психологів, соціальних педагогів та фахівців ПМПК
За 2015 р.						
Наукові та організаційно-методичні засади вдосконалення діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти	2014-2016	Науково-виробнича продукція Посібник 1. З досвіду проведення корекційної роботи практичного психолога і соціального педагога з дітьми з девіантною та деліквентною поведінкою : посіб. [Електронні дані] / авт. кол. ; упор. Ю. А. Луценко. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см. – 129 с.	Впроваджується	Всеукраїнський	Органи державної влади та місцевого самоврядування – 2 Підвідомчі установи НАПН України – 2 Інші установи, підприємства, організації – 3 Електронна бібліотека НАПН України - http://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?eprintid=107251&ep_eprint_view_current=3&screen=EPrint%3A	Покращення корекційної та профілактичної роботи працівників психологічної служби з дітьми з девіантною та деліквентною поведінкою

		<p>2. Гаркавенко З. О. Методичні рекомендації керівнику навчального закладу щодо діяльності психологічної служби / З. О. Гаркавенко. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см – 79 с.</p>	Впроваджується	Всеукраїнський	<p>%3AView&ep_eprint_view_3_offset=10</p> <p>Органи державної влади та місцевого самоврядування – 2 Підвідомчі установи НАПН України – 2 Інші установи, підприємства, організації – 5 Заклади післядипломної освіти - 4 Електронна бібліотека НАПН України - http://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?screen=EPrint%3A%3AView&eprintid=106492 – 18 завантажень</p>	Оптимізація професійної взаємодії працівників психологічної служби, керівників навчальних закладів та педагогічних колективів
		<p>Довідкова продукція 1. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій за 2014-2015 навчальний рік / [Березіна Н.О., Лунченко Н.В., Обухівська А.Г. та ін.] – К. : Ніка-Центр, 2015. – 66 с.</p>	Впроваджується	Всеукраїнський	<p>Органи державної влади та місцевого самоврядування – 27 Підвідомчі установи НАПН України – 2 Інші установи, підприємства, організації – 4 Заклади післядипломної освіти - 3 Електронна бібліотека</p>	Оптимізація управління психологічною службою системи освіти України та ПМПК, підвищення ефективності планування діяльності практичних психологів, соціальних педагогів та фахівців ПМПК

					НАПН України - http://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?screen=EPrint%3A%3AView&eprintid=106567	
За 2014 р.						
Наукові та організаційно-методичні засади вдосконалення діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти	2014-2016	<p>Довідкова продукція</p> <p>1. Довідник нормативно-правових документів психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти України [Електронний ресурс] / Упоряд.: Ю. А. Луценко, А. Г. Обухівська, І. В. Луценко, Н. В. Сосновенко. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – 475 с.</p> <p>2. Статистичний бюлетень показників розвитку психологічної служби та психолого-медико-педагогічних консультацій за 2013-2014 навчальний рік / [Березіна Н.О., Лунченко Н.В., Обухівська А.Г. та ін.] – К. : Ніка-Центр, 2014. – 68 с.</p>	Впроваджується	Всеукраїнський	Органи державної влади та місцевого самоврядування – 3 Підвідомчі установи НАПН України – 2 Інші установи, підприємства, організації – 7 Заклади післядипломної освіти – 3 Електронна бібліотека НАПН України - http://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?screen=EPrint%3A%3AView&eprintid=106569 – 121 завантаження	Вдосконалення забезпечення нормативно-правового регулювання діяльності спеціалістів психологічної служби системи освіти
			Впроваджується	Всеукраїнський	Органи державної влади та місцевого самоврядування – 27 Підвідомчі установи НАПН України – 2 Інші установи, підприємства, організації – 4 Заклади післядипломної освіти – 8	Оптимізація управління психологічною службою системи освіти України та ПМПК, підвищення ефективності планування діяльності практичних психологів, соціальних педагогів та фахівців ПМПК

					Сайт «Психологічна служба система освіти України» - http://psyua.com.ua/index .php?page=products_ one&prod=413&g_year= 2014_2016 –	
--	--	--	--	--	---	--